

VÖLJYSSÄ

Opiskelijalähtöisesti
opintojen tukena

VÖLJYSSÄ on Luovi Oulussa vuosina 2019-2022 toteutettava hanke, jonka tavoitteena on vähentää erityistä ja vaativaa erityistä tukea opinnoissaan tarvitsevien opiskelijoiden opintojen keskeyttämistä. Tavoitteen toteutuminen tukee koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista ja ennaltaehkäisee syrjäytymistä.

Kehittämistyö on mahdollistunut Euroopan sosiaalirahaston Kestävää kasvua ja työtä Suomen rakennerahasto-ohjelman tuella. Tätä hankejulkaisua ovat olleet kirjoittamassa hankepäällikkö Henna Ijäs, Hanketyöntekijä Maria Halijoki sekä opiskelija-asian päällikkö Riina Karvonen Ammattiopisto Luovista.

Kirjoittajat:

Henna Ijäs, Riina Karvonen, Maria Halijoki

Toimitus:

Henna Ijäs

Piirroksat:

Nora Ijäs

Valokuvat:

Henna Ijäs, Maria Halijoki, Pixabay, Flaticon

Taitto:

Hannu Tarvainen

Paino:

Grano 2022

Sisällys

1. VÖLJYSSÄ-valmennus	5
2. Valmennuksen toteuttaminen	6
2.1. Keskeyttämisriskin tunnistaminen	8
2.2. VÖLJYSSÄ GAS yksilöllisen tavoitteenasettelun tukena	10
2.2.1. SMART-periaate	11
2.2.2. VÖLJYSSÄ GAS -lomake	12
2.3. Motivoiva haastattelu auttaa sanoittamaan tavoitteet	13
2.3.1. Motivoivan haastattelun kysymyksiä	15
2.4. Kuva katsoo takaisin, VETOVOIMALA-kortit ohjauksen tukena	17
3. VÖLJYSSÄ-valmennuksen osa-alueet	21
3.1. Työelämälähtöiset menetelmät	23
3.2. Luovat menetelmät	26
3.3. Arjentaitoja ja hyvinvointia vahvistavat menetelmät	28
3.4. Realistista opiskelijaidentiteettiä ja minäkuvaa vahvistavat menetelmät	30
3.5. Osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisesti kestävää tulevaisuutta tukevat menetelmät	32
4. Lopuksi	34
5. Lähdeluettelo ja liitteet	35
5.1. Lähdeluettelo	35
5.2. Liitteet	36

1. VÖLJYSSÄ-VALMENNUS

Ammatillisen koulutuksen aloittaminen on yksi nuoren elämän merkittävistä nivelvaiheista. Perusopetus tuttuine kouluineen ja luokkakaverineen vaihtuu ammatillisen koulutuksen toiminnallisiin oppimisympäristöihin ja työelämälähtöiseen opiskelutapaan. Toisinaan mielekkään opiskelupaikan perässä on myös lähdettävä eri paikkakunnalle. Nuoren tuttu ja turvallinen tukiverkosto voi jäädä liian etäiseksi. Silloin opiskelu- arkeen tarvitaan lisätukea, toimijoita, jotka ovat valmiina kuuntelemaan ja tukemaan opiskelijaa, kun omat taidot tai esimerkiksi opiskelumotivaatio tuntuvat riittämättömiltä. Itsenäistyvä nuori voi tarvita tukea myös opiskelijayhteisöön ryhmäytymiseen, vuorokausirytmien normalisointiin opiskeluhyvinvointia tukevasti tai oman talouden hoitamiseen. Jos arki ei suju tai ihmisuhteet ovat solmulla, opiskelumotivaatio voi hiipua ja opintojen keskeyttämisriski kasvaa.

VÖLJYSSÄ-hankkeen kehitystyötä aloittaessamme tavoitteenamme oli turvata VÖLJYSSÄ-valmennuksella Ammattiopisto Luovi Oulun erityisen ja vaativan erityisen tuen opiskelijoille opiskelijalähtöistä ja oikea-aikaista tukea opiskelu- arkeen. Hankkeen edetessä ymmärrys tällaisen valmennuksen tarpeellisuudesta on entisestään vahvistunut. Luovi Oulun henkilöstöltä keräämässämme hankepalautteessa asia sanoitetaan seuraavasti: ”Tätä toimintaa tarvitsemme myös pysyvänä palveluna. Hienoa, että VÖLJYSSÄ antaa siihen toteutusmallin myös muille paikkakunnille”.

Hankkeessa on kehitetty valmennuskokonaisuus, jolla opiskelijan opiskelu- arkea sekä opintojen tavoitteellista etenemistä tuetaan ja keskeyttämisriskiä vähennetään. Valmennus toteutetaan yksilö- tai pienryhmävalmennuksena, joissa opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti hyödynnetään valmennusrungon viiden toiminnallisen ja työelämälähtöisen sisältöalueen menetelmiä. Sisältöalueiden menetelmät ja materiaalit sulautuvat luontevasti ammatillisen erityisoppilaitok-

sen osaamistavoitteisiin ja elinikäisen oppimisen avaintaitoihin. Yksilölliset tavoitteet valmennus- jaksolle määritellään jakson alussa VÖLJYSSÄ GAS -menetelmän keinoin.

VÖLJYSSÄ-valmennus työmuotona sijoittuu lähelle opetusta ja ohjausta sekä opiskeluhyvinvoinnin toimintaa. Keskeisenä ajatuksena on toteuttaa opiskelijoille yksilö- ja ryhmämuotoisia valmennuksia siten, että oppilaitoksessa voidaan hyödyntää laajasti eri ammattiryhmien osaamista. Valmentajana voivat VÖLJYSSÄ-valmentajien rinnalla jatkossa toimia esimerkiksi opettajat, ohjaajat, opintoneuvojat sekä asuntolan henkilökunta.

Kehittämistyöhön ovat osallistuneet laajasti Luovi Oulun opiskelijat ja henkilöstö, jotka ovat olleet myös ensimmäisiä valmennukseen osallistuneita ja sen toteuttaneita. Lisäksi hankkeessa on tehty tiivistä ja monipuolista hankeyhteistyötä muun muassa seuraavien hankkeiden kanssa: Virtuaalisesti vierellä, VETOVOIMALA, Timanttii2, JOT ja Turvallinen Oulu. Kehittämistyö on mahdollistunut ESR:n Kestävää kasvua ja työtä -ohjelman tuella.

2. VALMENNUKSEN TOTEUTTAMINEN

VÖLJYSSÄ-valmennuksen tavoitteena on vähentää erityistä ja vaativaa erityistä tukea opinnoissaan tarvitsevien opiskelijoiden opintojen keskeyttämistä. Valmennus tukee koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista ja ennaltaehkäisee syrjäytymistä (vertaa esimerkiksi OPH:n raportti 2014, ”Toisen asteen koulutuksen läpäisy ja keskeyttäminen” sekä kouluterveyskysely vuodelta 2019).

VÖLJYSSÄ-valmennus perustuu systemaattiseen toimintatapaan ja menetelmiin tunnistaa keskeyttämisvaarassa olevat opiskelijat oikea-aikaisesti ja opiskelijälähtöisesti. Hankkeessa on kehitetty Luovin toimijoille ohjauskeskustelujen tueksi VÖLJYSSÄ -keskeyttämisen ennakointilomake (liite 1), jonka avulla keskeyttämisriskiä voidaan arvioida haluttaessa jo opiskelijaksi hakeutumisvaiheessa. Tämä mahdollistaa opiskelijälähtöisen tuen kohdentamisen opiskelijoille opintojen alusta saakka. Valmennuksen toimintatavoissa ja työvälineissä huomioidaan erityisesti niiden soveltuvuus realistisen, positiivisen opiskelijaidentiteetin ja elämänhallinnan vahvistamiseen sekä työelämälähtöisen ja työvaltaisen oppimisen mahdollistamiseen. Nämä valmennusmuodot linkittyvät ammatillisen koulutuksen osaamistavoitteisiin sekä elinikäisen oppimisen avaintaitoihin ja ovat näin ammatillisen koulutuksen keskeinen osa. Kaikkiin valmennuksen osa-alueisiin on suunniteltu sekä yksittäisiä tehtäviä että toiminnallisia kokonaisuuksia, jotka on kuvattu taulukoissa kunkin valmennuksen osa-alueen esittelyn yhteydessä.

VÖLJYSSÄ-valmennusjakso kestää opiskelijan tarpeiden mukaisesti 8–10 viikkoa. Valmennusjakson aikana opiskelijat osallistuvat yksilö- tai ryhmävalmennukseen keskimäärin 2–12 tuntia viikossa. Päätoiminen opiskelu säilyy koko VÖLJYSSÄ-jakson ajan omassa perusrhythmissä.

Valmennusjakson yksilölliset tavoitteet määritellään jakson aluksi VÖLJYSSÄ GAS -lomakkeen avulla (liite 2). Tavoitteiden asettelu on

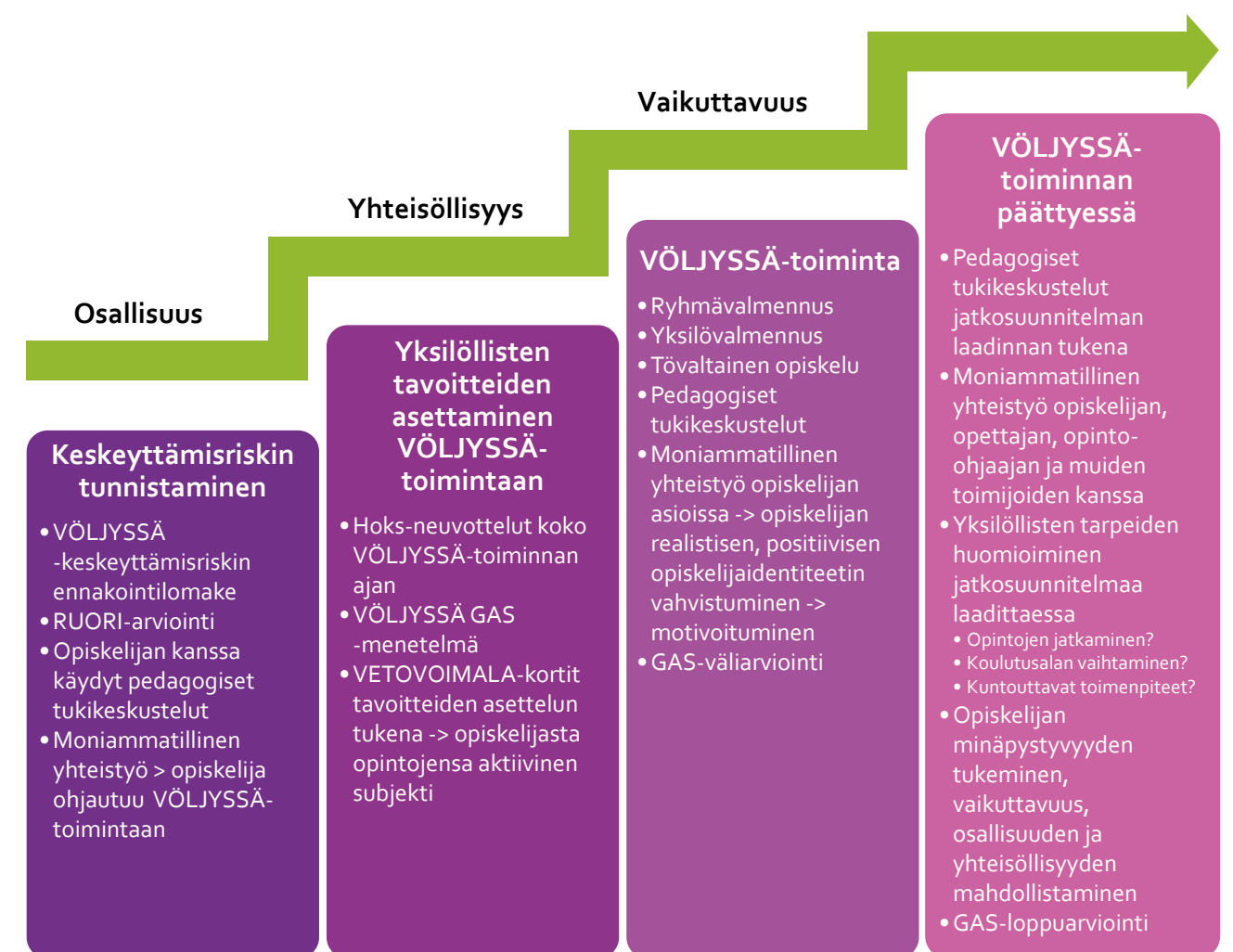
luontevaa tehdä HOKS-neuvottelun yhteydessä, jolloin VÖLJYSSÄ-valmentaja ja opiskelijan omat toimijat voivat samalla sopia sekä valmennuksen ajankohdista ja GAS-väliarvioinnista että valmennuksen asianmukaisesta kirjaamisesta opiskelijan HOKS-dokumentaatioon. Yhteistyössä opiskelijan ja hänen toimijoidensa kanssa määritellään ne valmennuksen osa-alueet, joista opiskelija saa parhaiten tukea opintojensa etenemisen varmistamiseksi. VÖLJYSSÄ-valmentaja kirjaa sovitut valmennuksen kestoon ja sisältöihin liittyvät asiat opiskelijan HOKSiin kohtaan ”Erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen menetelmät ja palvelut”. Mikäli opiskelija osallistuu valmennuksen aikana Opintokamu- tai Työkykypassi-ryhmään, kirjausten osalta tehdään yhteistyötä paitsi opiskelijan oman HOKS-vastaavan opettajan myös opinto-ohjaajien kanssa. Näin valmennuksen aikana kertyvä osaaminen voidaan huomioida opiskelijan oman alan opintoja suunniteltaessa. VÖLJYSSÄ-valmentajien vastuulla on valmennuksen tarkempi, yksilöllinen suunnittelu ja toteutus sekä moniammatillisen yhteistyön ylläpitäminen ja kehittäminen opiskelijan asioissa.

VÖLJYSSÄ-valmennus integroituu luontevasti toteutettavaksi paitsi osana ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) myös ammatillisen koulutuksen yhteisten valinnaisten tutkinnon osien (YTO-valinnaiset) kanssa. Valmennuksen avulla voidaan opetuksen ja ohjauksen tukena vahvistaa opiskelijan mahdollisuuksia saavuttaa näiden koulutuksen osien tavoitteita. Hanketyön aikana opiskelijan valmennuksessa kertyvää osaamista ei ole arvoitu numeraalisesti eikä se ole kartuttanut osaamispisteitä. Jatkossa esimerkiksi Työkykypassi-opintojen arviointi olisi mahdollista toteuttaa oppilaitoksen käytäntöjen mukaisesti yhteistyössä opiskelijan omien toimijoiden kanssa. Valmennuksen tuominen osaksi oppilaitoksen kiinteää toimintakulttuuria luo aivan uusia mahdollisuuksia kehittää ja vahvistaa moniammatillista yhteistyötä.

VÖLJYSSÄ-valmennus on kehitetty toimintatavaksi, jonka toteuttamisesta hankkeen päätyttyä voidaan moniammatillisesti ja opiskelijälähtöisesti sopia. Yhteistyötä suunnitellessa on hyvä päättää valmennusalueittain selkeät vastuunjaot ja toimintatavat. Näin vältetään toteutuksessa turha toisto ja huomioidaan opiskelijan opintojen edistäminen reaaliajassa. Valmennuksen toteutus on muokattavissa kuhunkin toimintaympäristöön soveltuvaksi. Valmennusmateriaali on myös vapaasti sovellettavissa kunkin valmennettavan tarpeita vastaavaksi. Hyvin suunniteltu

ja moniammatillisella yhteistyöllä toteutettu VÖLJYSSÄ-valmennus mahdollistaa parhaimmillaan opintojen keskeyttämisriskin vähenemisen, aidon osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemisen sekä opiskelijan opiskelijaidentiteetin vahvistumisen.

Seuraavalla VÖLJYSSÄ-valmennuksen toimintamallilla havainnollistetaan opiskelijan valmennusjakson eteneminen keskeyttämisriskin ennakoinnista jakson GAS-loppuarviointiin.

Kaavio 1. VÖLJYSSÄ-valmennuksen toimintamalli. VÖLJYSSÄ-valmennus on tavoitteellista ja strukturoitua. Valmennusjakson VÖLJYSSÄ GAS -menetelmän avulla määritellyt yksilölliset tavoitteet kirjataan opiskelijan HOKS-dokumentteihin. Tavoitteiden etenemistä seurataan jakson aikana ja valmennusjakson päättyessä GAS-loppupalautteessa.

Valmennusjakson toiminta tukee opiskelijan realistisen opiskelijaidentiteetin vahvistumista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisesti kestävästä tulevaisuudesta oppilaitoksesamme. VÖLJYSSÄ-valmennus toteutetaan moniammatillisesti ja työelämälähtöisesti.

2.1. Keskeyttämisriskin tunnistaminen

Siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle lisää nuoren mahdollisuuksia tehdä omia opintojaan koskevia päätöksiä. Samalla se kasvattaa vastuuta oman elämän ja arjen suunnittelun ja toteuttamisen suhteen. Suuri osa nuorista suorittaa toisen asteen tutkinnon, mutta kuitenkin joka vuosi noin kuusi prosenttia opiskelijoista päättää keskeyttää koulutuksensa. Vastaava prosenttiluku vuonna 2020 Ammattiopisto Luovissa, erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen opetusta järjestävässä ammatillisessa erityisoppilaitoksessa oli 10 %.

VÖLJYSSÄ-hankkeen tavoitteena on tukea opiskelijaa opinnoissaan niin, että keskeyttämisriski poistuu. Jotta tähän tavoitteeseen päästään, on tärkeää kyetä ennakoimaan mahdolliset keskeyttämiseen vaikuttavat tekijät ajoissa ja antaa opiskelijalle hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa vastaavaa ohjausta ja tukea. VÖLJYSSÄ - opintojen keskeyttämisen ennakointi -lomakkeen rinnalla valmennettavien ennakoivassa kartoituksessa hyödynnetään RUORI-arviointia, jota käytetään laajasti peruskoulun oppilaanohjauksen, urasuunnittelun, toisen asteen opiskelijavalinnan, opintojen alkutilanteen kartoituksen sekä opiskelijoiden henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnan apuvälineenä.

RUORI-arviointimenetelmässä kartoitetaan opiskelijan valmiuksia ja toimintakykyisyyttä voimavarojen, oppimis- ja työskentelytaitojen, yhteistyötaitojen sekä arjen- ja asumisntaitojen osa-alueilta. Arviointitulokset käydään hakijan tai opiskelijan kanssa läpi palautekeskusteluissa tai HOKS-neuvotteluissa. Keskeyttämisriskin ennakointilomakkeen ja RUORI-arvioinnin avulla VÖLJYSSÄ-valmentaja saa kokonaisvaltaisen näkemyksen hakijan tai opiskelijan tämänhetkisestä opiskelukykyä ja opiskelumotivaatiota edistävästä tekijöistä sekä niistä erityisen tuen tarpeista, jotka tulee huomioida paitsi opintojen etenemistä myös jatkossa työllistymistä ajatellen. Kokonaiskuva luo myös vankan perustan VÖLJYSSÄ-valmennusjakson yksilöllisten tavoitteiden asetteluun GAS-menetelmän avulla (liite 2).

Keskeyttämisriskin ennakointilomake noudattaa Ammattiopisto Luovin opiskelijan hakeutumisvaiheen yhteydessä toteutettavan ohjauskustelun puolistrukturoitua rakennetta. Ohjauskustelun runko koostuu seuraavista aihealueista:

1. Hakijan nykytilanne
2. Motivaatio ja vahvuudet
3. Koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvät aikaisemmat kokemukset
4. Vaativan erityisen tuen tarve
5. (Jatkosuunnitelmat)

Ohjauskustelun edetessä keskustelun vetäjä tai hänen työparinsa täyttää keskeyttämisen ennakointilomaketta hakijan vastausten mukaisesti. Lomakkeen lopuksi keskustelun vetäjä vielä merkitsee lomakkeen yläkulmaan, onko hakijalla ohjauskustelutilanteen perusteella keskeyttämisriskiä.

Häppärin ja Pulkisen psykologian pro gradu -tutkielmassa (JYU, 2020) tutkittiin yksinäisyyden, koulun keskeyttämisriskin sekä emotionaalisen kouluun kiinnittymisen välisiä yhteyksiä toisen asteen opiskelijoilla. Tulosten yhteenvedona voidaan todeta, että nuorten kokema yksinäisyys on yksi keskeinen koulun keskeyttämisriskiä lisäävä tekijä. Heikko emotionaalinen kiinnittyminen välittää osin tätä yhteyttä. Sukupuolten väliltä sen sijaan ei löytynyt merkittäviä eroavaisuuksia yksinäisyyden kokemuksessa tai koulun keskeyttämisriskissä. Samaisen tutkielman yhteenvedossa todetaan tutkimustulosten myös osoittavan, että nuorten ryhmäytymiseen kouluissa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Häppärin ja Pulkisen tutkimustulokset osoittavat konkreettisesti nuorten oppilaitoksessa kokemien sosiaalisten suhteiden sekä koetun yhteenkuuluvuuden tunteen olevan keskeistä koulutuksen loppuun saattamisen kannalta. Keskeyttämisriskin ennakointilomakkeessa tiedustellaan juuri tämän vuoksi koulunkäyntiin liittyviä aiempia kokemuksia, kuten kaverisuhteita tai kiusaamiskokemuksia. Samalla lomakkeessa kartoitetaan opiskelijan vapaa-aikaan, sosiaalisiin

suhteisiin sekä hoitokontakteihin liittyviä toimintoja. Kysymysten avulla saadaan alustava käsitys siitä, kokeeko nuori olevansa yksinäinen ja tarvitseeko hän tukea ensisijaisesti emotionaalisen kiinnittymisen vahvistamiseksi.

Keskeyttämisen ennakointilomaketta on pilotoitu Luovi Oulun hakeutumisvaiheen ohjauskusteluissa sekä keväällä 2020 että keväällä 2021 yhteensä noin 50 hakijalla. Pilotoinnin pohjalta VÖLJYSSÄ-valmennusta on kehitetty entistään vahvemmin sosiaalista kestävyyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavaksi. Valmennuksessa toteutetaan vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja tukevia pienryhmiä sekä avoimia tapahtumia, joissa eri alojen opiskelijat törmäytetään toisiinsa

yhteisen, ohjatun toiminnan äärellä. Myös työelämävalmennus toteutetaan yhteisöllisesti eri alojen opiskelijoista koostuvissa, toiminnallisissa pienryhmissä.

Ryhmäytyminen sekä omaan perusryhmään että koko oppilaitokseen on jatkuva prosessi, jota ei voi sivuuttaa missään opintojen vaiheessa. VÖLJYSSÄ-valmennuksessa tarjotaan sekä uusille että jatkaville Luovi Oulun opiskelijaryhmille ohjattuja ryhmäytymispäiviä, voimavara-valmennusta sekä erilaisia sosiaalisten taitojen vahvistamiseen keskittyviä pienryhmiä (Liite 1).

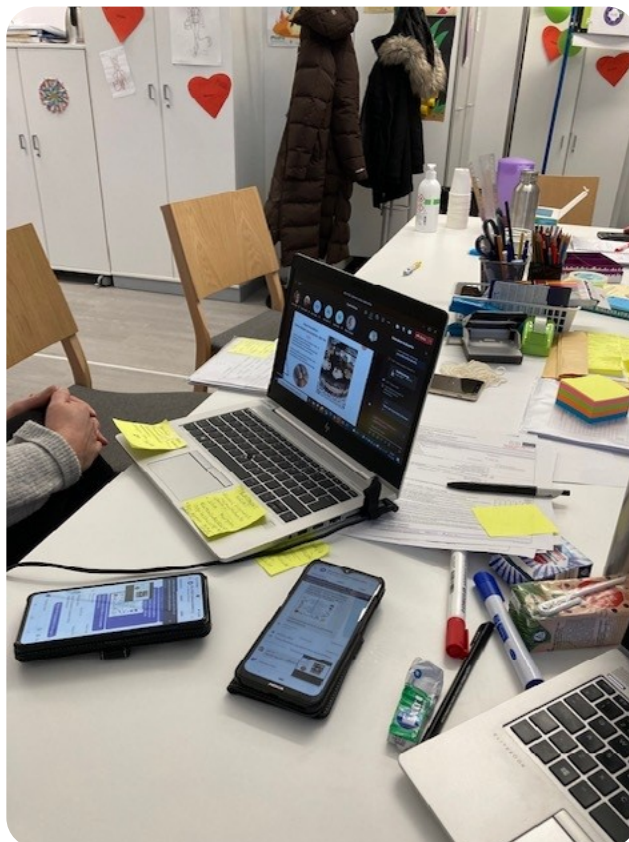

Kuva 1. Völjyssä-valmennettavien kanssa yhteinen evästäuko grillikatoksen suojissa.

2.2. VÖLJYSSÄ GAS yksilöllisen tavoitteenasettelun tukena

GAS-menetelmä (Goal Attainment Scaling) on alun perin 1960-luvulla kehitetty menetelmä mielenterveysasiakkaiden tavoitteiden asettamisesta ja arviointia varten (Kiresuk ja Sherman 1994), mutta sen käyttö on laajentunut myös muille kuntoutuksen ja koulutuksen alueille. GAS-menetelmä mahdollistaa asiakkaan yksilöllisten tavoitteiden asettamisen yhdessä menetelmän hallitsevan ammattihenkilön kanssa. Menetelmä tuo systemaattisen tavan asettaa ja arvioida tavoitteiden toteutumista ja mahdollistaa refleктоivan näkökulman tulosten tarkasteluun.

GAS-menetelmän avulla asiakas ja moniammatillinen työryhmä määrittelevät yhdessä toiminnan tavoitteet viisiportaisella asteikolla. Toiminnan tavoitteiden pitää olla realistisia, aikataulutettuja, mitattavia, kirjattavia ja tarkoituksenmukaisia (SMART-periaate). Tavoitteet laaditaan suunnitellun toiminnan, tässä tapauksessa VÖLJYSSÄ-valmennuksen, alussa, ja niiden toteutumista arvioidaan toiminnan aikana ja sen päättyessä. Arviointia voidaan tehdä sekä yksilö- että ryhmätasolla.

Kuva 2. Kohti omia tavoitteita ja valintoja - Tutkinnot tutuksi -webinaari opiskelijoille.

Jotta tavoitteet saavutettaisiin, tulee niistä sopia opiskelijan ja hänen toimijoidensa kanssa ennen VÖLJYSSÄ-valmennuksen aloittamista. Näin varmistetaan se, että kaikilla osapuolilla on realistiset odotukset tavoitteiden toteutumisesta sekä yhteinen ymmärrys moniammatillisesta työnohjasta opiskelijan tukitoimien toteutuksen osalta. Menetelmän käyttö haastaa tehokkaasti ammattilaiset pohtimaan työtapojaan ja sitä, toimitaanko arjessa riittävän asiakaslähtöisesti ja moniammatillista osaamista hyödyntäen.

Sukula ja Vainiemi toteavat teoksessaan "GAS, menetelmästä sovellukseen" menetelmän käytön mahdollistavan myös toiminnan tuloksellisuuden reaaliaikaisen arvioinnin, sillä tavoitteiden saavuttaminen reagoi prosessina herkästi muutoksiin. Tavoitteiden toteutumista voidaan tarvittaessa tarkastella jopa standardoituun tilastolliseen analyysiin perustuen. Parhaimmillaan menetelmän käyttö vahvistaa sekä opiskelijan että moniammatillisen työyhteisön toimijuutta.

2.2.1. SMART-periaate

GAS-menetelmässä hyödynnetään tavoitteen asettelussa kriteerejä, jotka määrittelevät, kuinka todennäköisesti tavoite täytetään.

Kriteereistä muodostuu englanniksi kätevä muistisääntö SMART. (Lähteenä esimerkiksi Sukula, Vainiemi (toimitus) sekä Wikipedian SMART-kriteerit -artikkeli.)

S

Specific (spesifinen, määritelty, yksilöllinen)

Tavoitteen tulisi olla spesifinen eli mahdollisimman tarkka. Tavoitetta muotoillessa yritä vastata ainakin seuraaviin kysymyksiin:

- Miksi tavoite on minulle tärkeä?
- Mitä haluan saavuttaa?
- Kuka tai ketkä tavoitteessa ovat mukana?
- Missä tavoitetta tavoitellaan?
- Mitä rajoituksia tavoitteeseen liittyy?

M

Measurable (mitattavissa oleva)

GAS-menetelmän mukaisesti tavoitteen edistymistä täytyy pystyä mittaamaan. Edistymisen seuraaminen auttaa motivoimaan tavoitteen täyttymistä. Lisäksi se suuntaa tavoitteen saavuttamisessa tukevien toimijoiden toimintaa asiakkaan kannalta oikeaan suuntaan.

Tavoitteen tulisi vastata muun muassa seuraavaan kysymykseen:

- Miten tiedän, milloin tavoite on saavutettu?

A

Achievable (toteutettavissa ja saavutettavissa oleva)

Jotta oikeanlaisten tavoitteiden asettaminen onnistuisi, on tärkeää ottaa huomioon nykyinen taso sekä se, kuinka paljon nykyistä tasoa on realistista nostaa.

Toteutettavissa oleva tavoite etsii vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten voin saavuttaa tavoitteen?
- Onko tavoite realistinen?

R

Relevant (merkityksellinen)

Tämän kriteerin avulla varmistetaan, että tavoitteet ovat niiden laatijalle oikeasti tärkeitä. Merkityksellisen tavoitteen avulla voi motivoitua yrittämään yhä uudelleen, vaikka tavoitteen saavuttaminen tuottaakin välillä vaikeuksia.

Merkityksellinen tavoite sanoo kyllä seuraaviin kysymyksiin:

- Onko tavoite tavoiteltavan arvoinen?
- Onko tämä oikea aika tavoitteelle?
- Onko minulla resursseja täyttää tätä tavoitetta?

T

Time bound (ajallinen, mahdollista aikatauluttaa)

GAS-menetelmässä tavoitteet sidotaan aikaan, jolloin niiden saavuttamiseksi suunnitellut toiminnot tulee varmemmin toteutettua.

Ajallinen tavoite vastaa seuraavanlaisiin kysymyksiin:

- Milloin?
- Missä tilanteessa olen tavoitteeni kanssa kuukauden kuluttua?
- Entä puolen vuoden kuluttua?
- Mitä voin tehdä jo tänään?

2.2.2. VÖLJYSSÄ GAS -lomake

VÖLJYSSÄ-valmennuksella vastataan keskeyttämisvaarassa olevan opiskelijan yksilöllisiin tuen tarpeisiin oikea-aikaisesti ja opiskelijalähtöisesti. Käyttämällä GAS-menetelmää valmennusjakson tavoitteiden asettelussa, vahvistetaan opiskelijan osallisuutta opintojensa subjektina sekä varmistetaan moniammatillisen tuen laatu ja riittävyys.

Kansaneläkelaitos (KELA) on laatinut kuntoutuksen tarpeisiin GAS-lomakkeesta ”Omat tavoitteeni” -lomakkeen (liitteenä sivulla 38). Se on laadittu kuntoutuksen tavoitteiden laatimista, seuranta ja toteutumisen arviointia ajatellen ja se tehdään kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijöiden sekä erikseen sovittujen toimijoiden yhteistyönä. Omat tavoitteeni -lomake toimii myös VÖLJYSSÄ GAS -lomakkeen innoittajana. Erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen opiskelijoille suunnatun tavoitteen asettelulomakkeen on kuitenkin oltava saavutettava, selkeä ja helppokäyttöinen. Omat tavoitteeni -lomake ei kokemustemme mukaan nykyisessä muodossaan vastaa välttämättä näihin tarpeisiin.

VÖLJYSSÄ-valmennukseen päädyttiin muokkaa- maan vaativan erityisen tuen asiakasryhmälle paremmin soveltuva GAS-lomake (VÖLJYSSÄ GAS). Lomakkeen rakenteessa on kiinnitetty erityisesti huomiota helppokäyttöisyyteen ja selkeään kielelliseen muotoon. Lomakkeen voi täyttää opiskelijan kanssa joko sähköisesti tai tulostettuna.

Hankkeessa koulutettiin Luovi Oulun henkilökunta menetelmän käyttöön kaksivaiheisella koulutuksella syksyn 2021 aikana. Koulutus koostui asiantuntijakouluttaja Mari Kantasen (JAMK) luotsaamasta päivän mittaisesta GAS-webinaarista, jossa hän perehdytti GAS-menetelmän taustoihin, teoriaan ja sujuvaan käyttöön. Tämän jälkeen VÖLJYSSÄ-valmentajat ohjeistivat osallisuudet selkoistetun ja opiskelijatyössä notkeammin käyttöön otettavan VÖLJYSSÄ GAS-lomakkeen hyödyntämiseen.

Kuva 3. Työvaltaista opiskelua S-Market Tuirassa.

2.3. Motivoiva haastattelu auttaa sanoittamaan tavoitteet

VÖLJYSSÄ-valmennuksessa törmäämme toisinaan tilanteeseen, jossa opiskelija kokee vaikeaksi sanoittaa tarpeitaan. Valmennuksessa on havaittu joidenkin menetelmien ja apuvälineiden avaavan keskustelua ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymistä muita paremmin. Motivoiva haastattelu on menetelmä, jota valmennuksessa käytetään paitsi yksilöllisten tavoitteiden asettamisen yhteydessä myös aina silloin, kun puheeksi otettava asia on opiskelijalle jollain tapaa haastava ja keskustelu on vaarassa tyrehtyä.

Motivoivan haastattelun perusideana on herättää opiskelijassa mielikuvia opiskelu- ja elämään liittyvästä muutoksesta. Opiskelijan puheessaan esiintuomia mahdollisia haasteita ja ristiriitoja suunnataan kohti muutosta avoimien kysymysten, yhteenvetojen sekä realistisen, kannustavan palautteen avulla.

Motivoiva toimintatapa perustuu William R. Millerin ja Stephen Rollnickin kehittämään motivoivaan haastatteluun sekä James Prochaskan ja Carlo DiClementen määrittelemään transiteoreettiseen muutosvaihemalliin. Toimintatavan kivijalan luovat kognitiivis-behavioraaliset teoriat ja tutkimukset. Suomessa menetelmän nimeksi ovat vakiintuneet motivoiva haastattelu tai motivoiva keskustelu.

Motivoivan haastattelun työtapa on opiskelijan omista tarpeista lähtevä ohjausmenetelmä, jonka tavoitteena on vahvistaa opiskelijan halua muutokseen ja tukea sisäistä motivaatiota. Menetelmä on asiakaskeskeinen ja sen käyttö edellyttää asiakkaan ja työntekijän välistä luottamusta sekä aitoa kumppanuutta, jossa osapuolet tutkivat ja rakentavat yhdessä uutta ymmärrystä, tarkastelevat ristiriitoja ja ratkaisevat tilanteeseen liittyviä ongelmia. Motivoivan toimintatavan kantavana ajatuksena on käsitys siitä, että muutosvoimat ovat löydettävissä opiskelijasta itsestään. Opiskelijalla ei kuitenkaan välttämättä ole keinoja muutokseen, jolloin VÖLJYSSÄ-valmentajan tehtävänä on antaa hänelle välineitä, tukea ja ohjausta ja vahvistaa kokonaisvaltaista opiskeluhuvinvointia tukevaa muutosta.

Valmentajan toimintaa ohjaa ajatus mahdollisuudesta vaikuttaa motivaatioon; sitä voi herättää, kasvattaa ja vahvistaa aidossa keskinäisessä dialogisessa vuorovaikutuksessa.

Aivan aluksi VÖLJYSSÄ-valmentaja herättää opiskelijassa mielikuvan muutoksesta ja luotsaa tämän ajatuksen tahtotilaksi, jossa opiskelija haluaa olla oman elämänsä muutoksen toteuttaja. Tämä tapahtuu suuntaamalla opiskelijan esiintuomia opiskeluun ja arkeen liittyviä haasteita kohti muutosta avoimien kysymysten, yhteenvetojen sekä realistisen, kannustavan palautteen avulla. Samalla VÖLJYSSÄ-valmentaja auttaa opiskelijaa vahvistamaan minäpystyvyyden kokemustaan sekä arjen- ja elämänhallinnan keinojaan. Realistinen, positiivinen mielikuva herättää opiskelijassa luottamusta ja toiveikkuutta tulevaan ja suuntaa luontevasti toimintaa uusien toimintatapojen ja arjenhallintastrategioiden äärelle. (Lähteet: Motivoiva toimintatapa / motivoiva haastattelu, paihdelinkki.fi, motivationalinterview.org.)

Ammattiopisto Luovissa toteutettiin vuosina 2010–2013 MunReitti-hanke, jonka yhteydessä motivoivan haastattelun menetelmiä jalostettiin ammatillisen erityisoppilaitoksen opiskelija-työhön entistäkin paremmin soveltuvaksi. Hyödynnämme tässä hankkeessa MunReitin oppilaitosmaailmaan työstämää materiaalia ja jalostamme sitä ketterästi oman yksilö- ja ryhmä-valmennuksen tarpeita vastaavaksi.

MunReitti-hankkeessa kuvattiin motivoivan toimintatavan periaatteet sekä motivoivan vuorovaikutuksen perustaidot seuraavasti:

Motivoivan toimintatavan periaatteita ovat:

1. Dialoginen vuorovaikutus – yhteistyö, kunnioitus, luottamus ja myötätunnon ilmaiseminen.
2. Muutostarpeen voimistaminen ja muutosvalmiuden esiin nostaminen. Esimerkiksi työntekijä auttaa asiakasta tekemään havaintoja toiminnastaan ja suuntaa huomiota kohti muutosta.
3. Vastarinnan hyväksyminen ja väittelemisen välttäminen. Kun asiakas vastustaa, häntä myötäillään – ei lähdetä painimaan, vaan houkutellessa paremminkin paritanssiin!
4. Pystyvyyden vahvistaminen ja välineiden antaminen – muutokseen houkuttelu esimerkiksi opiskelijan omien havaintojen, tavoitteiden, arvojen, mielenkiintojen ja unelmien kautta.

Motivoivan vuorovaikutuksen perustaitoja ovat:

1. Vahvistaminen ja muutospuheen tukeminen tunnistamalla ja nimeämällä asiakkaan vahvuuksia, pyytämällä esimerkkejä ja tarkennuksia, vastaamalla, kysymällä, harkiten kyseenalaistamalla, pohtimalla asiakkaan kanssa hänen arvojaan, tavoitteitaan ja tulevaisuutta.
2. Avoimet kysymykset kutsuvat asiakasta kertomaan tilanteestaan, ajatuksistaan ja tunteistaan.
3. Heijastava kuuntelu tarkoittaa, että työntekijä reagoi asiakkaan kertomaan, esimerkiksi toistaa, arvailee ääneen, mitä toinen tarkoittaa ja tarkistaa, onko hän ymmärtänyt oikein.
4. Yhteenvetojen tekeminen ja tiivistäminen aika ajoin todentaa asiakkaalle, että häntä kuunnellaan. Samalla asiakkaalla on tilaisuus korjata mahdollisia väärinkäsityksiä.

Perustaitoihin kuuluu lisäksi myönteisen palautteen antaminen todellisesta toiminnasta. Toimintatapa viestittää opiskelijalle, että VÖLJYSSÄ-valmentaja arvostaa hänen mielipiteitään ja ratkaisujaan.

2.3.1. Motivoivan haastattelun kysymyksiä

MunReitti-hankkeessa työstettiin niin ikään haastattelutyökalu ohjaajan taustamateriaaliksi motivoivan haastattelun toteuttamiseksi. Haastatteluavaimen laatimisessa on hyödynnetty vuosina 2004–2006 toteutetun ESR-rahoitteisen Nuorten paluu -hankkeen materiaalia. Olemme muokanneet kyseisin materiaalin VÖLJYSSÄ-valmentajien käyttöön seuraavasti.

Esimerkkien mukaisten, VÖLJYSSÄ-valmentajan esittämien avoimien kysymysten tavoitteena on

tuottaa motivoivia lauseita. Ne mahdollistavat opiskelijan ajatteluprosessin kehittymisen sekä vahvistavat hänen toimintaansa opintojensa aktiivisena subjektina. Parhaimmillaan keskustelu kasvaa dialogiksi, joka mahdollistaa yhteisten tavoitteiden asettelun ja kirjaamisen VÖLJYSSÄ GAS -lomakkeeseen myös moniammatillisena yhteistyönä esimerkiksi HOKS-neuvottelujen yhteydessä. Lopputulemana on VÖLJYSSÄ-jakso, joka on räätälöity opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaksi, strukturoiduksi kokonaisuudeksi.

Suunnitelmat

- Mitä haluaisit tehdä?
- Mitä suunnitelmia sinulla on?
- Miten meidän kannattaa toimia?
- Saatat aavistaa aivan oikein?
- Miten toimisit, jos olisit rohkeampi?
- Miten olisit ennen toiminut?
- Mietitään juttu vielä kerran läpi.
- Mikä on suunnitelmasi ensimmäinen osa?
- Voisiko sitä kokeilla?
- Mitä tekisit, jos sinun pitäisi nyt toimia?

Tavoite kuvauksena

- Mikä on tavoitteesi nyt?
- Mikä on sinulle tärkeintä nyt?
- Miten haluat toimia?
- Mitä teet kun asiat sujuu hyvin?
- Kuvaile tavoitteesi tarkasti.
- Mitä uutta se sisältää?
- Onko se mahdollista toteuttaa heti?
- Keitä tavoite koskee?
- Mitä tapahtuu kun pääset siihen?
- Miksi pyrit juuri siihen tavoitteeseen?
- Onko se sinun vai muiden tavoite?

Tekemissuhde

- Onko tavoite sinulla tämä...?
- Voitko toimia tavoitteesi eteen nyt?
- Onko sinulla esteitä?
- Olemmeko huomioineet kaiken oleellisen?
- Jatketaanko työskentelyä?

Työotekysymyksiä

- Olenko ollut tarpeeksi huolellinen?
- Puuttuuko vielä jotain?
- Pysynkö asiassa?
- Onko jotakin, mitä toivoisit vielä tältä tapaamiselta?

Keinoja ihmekysymyksistä

- Onko näköpiirissä hyviä ennusmerkkejä?
- Onko jotain jo tapahtunut?
- Onko ihme ollut lähellä?
- Miten ihme tapahtui?
- Kuvittele, että teet ihmeen. Mitä tapahtuu?
- Kokeile ihmepäivää ja seuraa tapahtumia.

Edistymisen arviointi

- Miten meni?
- Pääsitkö alkuun?
- Mihin olet päässyt?
- Onko tavoite sama kuin viimeksi?
- Riittääkö edistyminen?
- Mistä tiedät onnistuvasi?
- Mistä muut näkevät, että onnistut?
- Onko panoksesi ollut riittävä?

Ulkoistaminen

- Mitä tämä haaste muistuttaa?
- Miten tämä haaste vaivaa sinua?
- Miten tämä haaste voitetaan?
- Missä vaiheessa taistelu on haastetta vastaan?

Takaiskusta toipuminen

- Onko tämä takaisku?
- Miten onnistuit lopettamaan?
- Mistä tiesit lopettaa juuri silloin?
- Mitä muut sanoivat sinun tehneen?
- Mitä erilaista siinä oli?

Korjaa vain rikki olevaa

- Pitäisikö asialle tehdä jotain?
- Haluatko nyt selvittää asiaa?
- Pitäisikö nyt puuttua siihen?
- Toivotko tähän tukea?

Ohjatut ihmiset

- Kuka pyysi sinua tulemaan? Miksi?
- Voisiko tästä olla silti sinulle hyötyä?
- Mikä auttaisi sinua?
- Oletko joskus tehnyt sitä mikä auttaisi?

Poikkeukset

- Onko tilanne parantunut jollakin tavalla?
- Milloin haasteita ei enää ole?
- Milloin asiat sujuvat kaikesta huolimatta?

Kannustaminen

- Hyvä
- Kerro lisää
- Nyt onnistuit hyvin
- Meistä on hienoa, että...
- Tiestitkö, että hallitsit sen?

2.4. Kuva katsoo takaisin, VETOVOIMALA-kortit ohjauksen tukena

VETOVOIMALA-kortit auttavat tunnistamaan toimintakyvyn ammatillisissa opinnoissa.

Riina Karvonen, opiskelija-asiain päällikkö, Ammattiopisto Luovi

Valokuvat, kuvakortit ja erilaiset korttipakat ovat meille kaikille tuttuja opetuksen ja ohjauksen välineitä. Ne toimivat opiskelijoiden, ohjaajien ja opettajien kohtaamisen työkaluina, joilla vahvistetaan itsetuntemusta ja merkityksellisyyden kokemusta.

Usein kuvien tavoitteena on myös lisätä keskinäistä ymmärrystä, liittyipä kohtaaminen sitten arjen kommunikaatiotilanteisiin tai tulevaisuuden urasuunnitelmiin. Vaikka korttien ja kuvien käyttö on meille tuttua, pysähdyimme harvoin pohtimaan syvällisemmin, mihin niiden voima perustuu ja miksi kuvien käyttö edistää ohjaustapahtumaa tai selkiyttää opiskelijan tavoitteita?

Tässä artikkelissa kurkistetaan kuvakorttien ja korttipakkojen käytön historiaan sekä kuvien vaikuttavuuteen opiskelijan ohjauksessa. Artikkelin lopussa esitellään myös Ammattiopisto Luovin ja Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin kehittämät VETOVOIMALA-kortit, joiden avulla voidaan ohjaustilanteissa tunnistaa ja kuvata opiskelijan toimintakykyä opintoihin hakeutuessa sekä ammatillisten opintojen ja urasuunnittelun yhteydessä.

2.4.1. Kuvakorttien historiaa

Kuva- ja pelikorttien historia vie meidät aina 1300-luvulle saakka, jolloin ensimmäiset pelikortit rantautuivat Eurooppaan. Muissa maanosissa ja kulttuureissa kuvakortteja oli toki ollut käytössä jo paljon tätä aiemminkin. Kuvakortit olivat taidekortteja, pelikortteja tai suuren suosion saavuttaneita ennustuskortteja, joilla pyrittiin jäsentämään elämää ja vahvistamaan hallinnan tunnetta katsomalla tulevaisuuteen. Jo varhaisessa korttien käytössä huomattiin, että kuvien avulla on mahdollista kohdata ja ilmaista jotain itselle merkityksellistä, mikä ei välttämättä ole rationaalisen mielen tai kielen avulla helposti tavoitettavissa. (Halkola 2011.)

Korttisarjojen kuvituksessa on aina luotettu suggestiiviseen voimaan sekä kuvien symboliseen sisältöön. Tästä hyvänä esimerkkinä Tarot-korttien värikäs ja arvoituksellinen kuvamaailma, joka on kiehtonut ihmisiä satojen vuosien ajan. Tarot-kortit luotiin Italiassa 1400-luvulla pelkätään Tarokki-korttipelin pelaamista varten. Kortit saivat kuitenkin uuden ja varsin toisenlaisen merkityksen 1700-luvulle tullessa, kun niitä alettiin vahvojen symbolisten ja moniselitteisten kuvituksen ansiosta pitää viisauden lähteenä ja käyttämään tulevaisuuden ennustamiseen. Vaikka mystiikan viitta on tätä nykyä pitkälti haihtunut Tarot-korttien ympäriltä, voi korttien rikas kuvamaailma edelleen herättää katsojan alitajunnassa uinuvia ajatuksia ja toimia uusien oivallusten synnyttäjänä.

Kuva- ja pelikorttien esteettinen ja usein symmetrisyyteen pohjautuva tyyli vakiintui kuvittajien keskuudessa melko yhdenmukaiseksi 1800-luvulle tultaessa, mutta samalla korttipakkoihin haluttiin sisällyttää myös yhä enemmän monimerkityksellisiä piiloviestejä, taustatarinoita ja poliittisia kannanottoja. Useissa tuon aikakauden pakoissa kuvakortteja koristavat myös aikakauden merkkihenkilöt kuninkaan, rouvan tai ritarin asussa. Kuvien tarkoituksena oli silloin ja on yhä havahduttaa, koskettaa ja saada liikkeelle katsojien omia mielikuvia, oivalluksia ja mielipiteitä.

Opetus- ja terapiatyöhön kortit jalkautuivat varsinaisesti 1970-luvun alussa. Sosiaalipsykologi Alain Baptiste ja psykiatri Claire Belisle kehittivät 1968 Ranskassa Photolanguage-menetelmän, jonka tarkoituksena oli alun perin auttaa aikuisopiskelijoita vahvistamaan vuorovaikutustaitojaan ja itseilmaisuaan. Menetelmää toteutettiin pienryhmissä, joissa opiskelijat katselivat mustavalkoisia valokuvia ja tekivät niistä persoonallisia tulkintoja. Kuvien kirvoittamat tarinat vahvistivat, kuin huomaamatta, opiskelijoiden rohkeutta suulliseen ilmaisuun ja ryhmässä toimimiseen. Menetelmä osoittautui niin tehokkaaksi, että sen käyttö laajentui nopeasti omaksi lajityypikseen sekä opetuskäytössä että terapiatyöskentelyssä. (Halkola 2019.)

Photolanguage-menetelmän uutuusarvo perustui pitkälti siihen, että kuvat eivät olleet yhteisen toimintahetken pääosissa, vaan niiden tehtävänä oli toimia sytykkeenä vuorovaikutukselle ja tarinoille. Menetelmässä ei arvioida tai kommentoida kuvien esteettisyyttä tai teknisiä ominaisuuksia, vaan katselijoiden odotetaan kertovan siitä näkymästä, jonka kuvaa avaa heidän kokemuksiinsa ja sisäiseen maailmaansa. (Halkola 2019.)

Photolanguagen aikaansaaman nosteen myötä uusia kuvakorttipakkoja alkoi vähitellen putkahdella ohjauskäyttöön muuallakin. Maailmanlaajuisesti ehkä tunnetuin korttisarja on kanadalaisen taiteilijan Ely Ramanin 1970-luvun lopussa julkaisemat OH-kortit, joita taiteilija itse markkinoi lukemattomien tarinoiden kirjastona. OH-korttipakan 78 piirretyn taidekuvakortin tavoitteena onkin intuitiivisen taidekokemuksen ja tarinoiden herättäminen katselijassa. Yksittäisille kuville ei ole ennalta määriteltyjä tulkintoja,

sillä katsoja antaa kuville sisällöllisen merkityksen. Kuvan avulla katselija on vahvassa vuorovaikutuksessa oman sisäisen mielensä kanssa. Sitä kautta kuvasta kerrottu tarina saa persoonallisen sisällön ja vaikuttavuuden. Eniten puhuttelevia ovat kuvat, jotka liittyvät katselijan elämän merkittäviin kokemuksiin, muistoihin ja toiveisiin niin tiedostamattoman kuin tietoisinkin mielen alueella. Itselle tärkeiden kuvien valinta antaa omalle elämäntarinalle uusia merkityksiä ja myös polun siinä esiintyvien ilmiöiden ymmärtämiseen. (Halkola 2019.)

OH-korttien lisäksi Ely Raman on julkaissut myös monelle ohjauksen toimijalle tutut Saga- ja Mythos-korttipakat, jotka ovat niin ikään olleet maailmanlaajuisia myyntimenestyksiä.

Kuva 4. VETOVOIMALA-kortit ohjauskeskustelun tukena.

2.4.2. Kuva- ja korttipakat opetuksessa ja ohjauksessa

Tänä päivänä kuvakortit ovat suosittu työväline ja menetelmä yksilöiden ja ryhmien kanssa toimimisessa. Ne ovat helppokäyttöisiä ja toimivat useissa tilanteissa kaiken ikäisten osallistujien kanssa. Yleensä kuvakortteja käytetään esimerkiksi tutustumiseen ja ryhmäytymiseen, kuulumisten ja fiilisten kertomiseen, avaamaan keskustelua tai teemaa, tai vaikkapa tunteiden käsittelyyn ja tunnistamiseen. Tavallisesti kuvakorttipakka sisältää myös ohjeita ja vinkkejä ohjaajalle. Toisinaan kortit voivat kuvien lisäksi sisältää myös sanoja, lauseita tai ajatuksia. Ohjaustilanteisiin tarkoitettut kuvakorttipakat on yleensä luotu tietyn teeman ympärille ja valmiiksi valitulle kohderyhmälle, jolloin omaa käyttötarvetta varten on helppo löytää sopiva kuvasarja.

Kuvakorttien käyttäminen opetuksessa on helpoimmillaan hyvin yksinkertainen tapahtuma. Hämmästyttävää kuitenkin on, miten monimuotoisiksi ja merkittäviksi nämä katselu- ja keskustelutapahtumat voivat muodostua ohjaustilanteissa. Ohjaava henkilö voi käyttää kuvia vapaamuotoisesti luottaen kuvien herättämään keskusteluun, tai yhtä lailla ohjaushetken voi suunnitella tarkasti noudattamalla korttien erilaisia käyttöohjeita. Jälkimmäinen käyttötapa vaatii ohjaajan perehtymistä sekä menetelmään, korttipakkaan että asiakastilanteen ohjaamiseen huomattavasti enemmän, kuin vapaaseen keskusteluun pohjautuvassa työskentelyssä.

Kuvakorttisarjojen käytössä on tavallista, että katseltavaksi tarjotaan yhtä aikaa useita kuvia, joiden kesken pitää tehdä valintaa. Tehtävänanto voi olla vapaamuotoinen, vaikkapa niin, että osallistuja valitsee vapaasti pakasta itselleen koskettavia ja merkityksellisiä kuvia tai kuvasymboleita. Aivan yhtä lailla korttityöskentelyssä voi olla valmiiksi mietitty teema ja tavoitteenasettelu. Tällöin kuvat voidaan valita esimerkiksi omien vahvuuksien tai urasuunnitelmien näkökulmasta. Olipa työskentelyn fokus kummassa tahansa, kuvien katsominen, kuvan valitseminen ja kuvasta keskusteleminen lisäävät itsetuntemusta paitsi yksittäisen osallistujan mielessä myös ryhmätilanteissa toinen toisemme tuntemisessa ja syvemmässä ymmärtämisessä. Moneen

ohjaustilanteeseen tuo notkeutta myös se, että kuvakorttien käyttäminen luo rentoa ilmapiiriä ja vähentää estoja keskustelun ja ohjaustilanteen äärellä puolin ja toisin.

Ryhmämuotoisessa työskentelyssä ohjaavan henkilön tehtävänä on ohjata prosessia ryhmälle asetettujen tavoitteiden suuntaan ja huolehtia siitä, että kukin osallistuja saa riittävän tilan omien kokemustensa kertomiseen. Toisten ryhmän jäsenten tarinoiden ja tulkintojen kuuleminen herkistää osallistujat huomaamaan uusia näkökulmia ja merkityksiä kulloinkin käsiteltävänä olevaan teemaan. Kertomuksista käynnistyy oppimista edistävä ryhmäprosessi, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi omien opintojen suunnittelussa ja hyvinvoinnin tukemisessa.

Kuvien tavoitteellinen käyttäminen opetus- ja ohjaustyössä tuo uusia kerroksia keskusteluun, niiden avulla voidaan saada kosketus johonkin, joka ei muuten tulisi näkyväksi. Ne toimivat ikään kuin siltana osallistujan ja ohjaajan välillä heijastellen kokemuksia ja mielen sisältöjä (Halkola 2009). Kuvat rakentavat myös polkuja verbaaliseen ilmaisuun. Niiden avulla omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten sanoittaminen helpottuu ja saa uudenlaista syvyyttä. Tällä voi olla ratkaiseva merkitys myös ohjausyhteistyön syvenemisessä ja luottamuksen vahvistamisessa.

2.4.3. VETOVOIMALA-kortit

Ammattiopisto Luovin ja Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin kehittämässä VETOVOIMALA-korteissa yhdistyvät perinteiset kuvakortit sekä ohjauksen työkalupakki. Opiskeluun ja arjentalanteisiin liittyvien kuvakorttien lisäksi korttipakkaa voidaan käyttää toimintakyvyn arvioinnissa ja toimintakykyä vahvistavien ohjausmenetelmien valinnassa. Korttipakan rakenne perustuu Maailman terveysjärjestön (WHO) kansainväliseen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitusjärjestelmään (ICF).

Opetus- ja ohjaushenkilöstön käyttöön kehitetyt kortit toimivat oppijoiden haastattelu- ja ohjaustilanteissa keskustelun avaajina ja osallisuuden vahvistajana opintojen suunnittelussa ja erityisen tuen tarpeen arvioinnissa. Korttipakkaus sisältää kaksi erillistä korttipakkaa:

- isot kuvakortit (34 kappaletta)
- pienet menetelmäkortit (68 kappaletta)

Isot, kaksipuoleiset kuvakortit on jaettu väri- ja hahmotunnisteita käyttäen neljään toimintakyvyn osa-alueeseen:

1. Voimavarat
2. Opiskelu- ja työskentelyvalmiudet
3. Yhteistyötaidot
4. Arjen- ja asumisen taidot

Kuvakortit auttavat opiskelijaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehityskohteitaan opiskelussa. Kuvakorttien takana olevat, kuvan aihepiiriin liittyvät kysymykset, johdattelevat asiakasta itsenäiseen pohdiskeluun tai ohjaustilanteessa käytävään keskusteluun nopeasti ja innostavasti.

Kuvakorttien käyttötapoja on monia: Kortteja voidaan katsella ja keskustella niiden sisällöistä

toimintakyvyn osa-alue kerrallaan, tai yhtä lailla kuvakortit voidaan jakaa kuvapuoli ylöspäin pöydälle ja opiskelija voi valita korteista esimerkiksi omat vahvuutensa, tavoitteensa tai tuen tarpeensa. Korttityöskentelyssä saatua itsearviointitietoa voidaan hyödyntää henkilökohtaisessa opintojen suunnittelussa sekä erityisen ja vaativan erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa.

Ryhmätilanteissa korttien avulla voi harjoitella palautteenantoa siten, että ryhmän jäsenet valitsevat toisilleen 2–3 toimintakyvyn vahvuuskorttia ja perustelevat valintansa. Kuvakorttien kääntöpuolella olevia kysymyksiä voi käyttää myös ryhmätilanteissa keskustelun herättäjänä.

Korttipakkauksen pienet menetelmäkortit sisältävät nimensä mukaisesti 68 erilaista erityisen ja vaativan erityisen tuen pedagogista menetelmää. Korttien avulla opiskelija voi joko itsenäisesti tai ohjaajan kanssa valita itselleen sopivia tuen ja ohjauksen menetelmiä.

Lisätietoja: luovi.fi/vetovoimala-kortit

Kuva 5. VETOVOIMALA-kortit.

3. VÖLJYSSÄ-VALMENNUKSEN OSA-ALUEET

Valmennuksessa käytettävät menetelmät ja materiaalit on jaettu viiteen kokonaisvaltaista opiskeluhyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevaan sekä keskeyttämisriskiä vähentävään osa-alueeseen. Jaottelun taustalla ovat yhteistyössä opiskelijoiden, oppilaitoksen toimijoiden sekä työelämäyhteistyökumppaneiden kanssa käydyt keskustelut sekä muun muassa Häppärin ja Pulkkinen pro gradu -tutkimuksen tulokset.

Kuten jo aiemmin on todettu, valmennuksen osa-alueet tukevat ammatillisen koulutuksen osaamistavoitteiden saavuttamista sekä elinikäisen oppimisen ja työelämälahtoisuuden avaintaitoja. Kaikkiin valmennuksen osa-alueisiin on koottu materiaalia ja menetelmiä, jotka löytyvät kunkin osa-alueen esittelyn yhteydestä taulukoidussa muodossa. Taulukossa havainnollistetaan myös sitä, miten valmennus integroituu osaksi tutkinto ja VALMA-koulutuksen opiskeluareaa.

Opiskelijan opintojen edistymistä tuetaan valitsemalla moniammatillisessa yhteistyössä opiskelijalle ne valmennusmuodot, jotka vastaavat parhaiten hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa ja

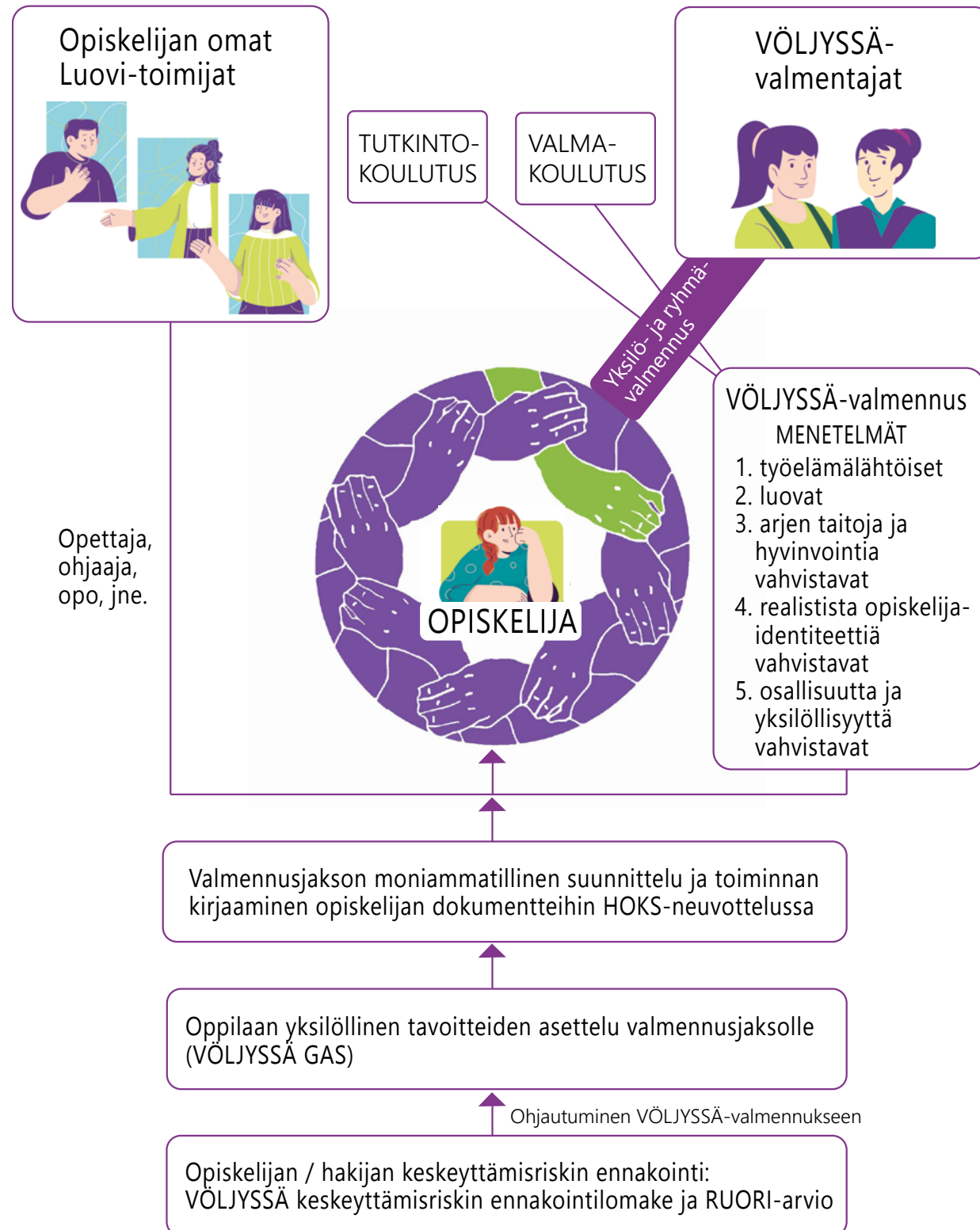
tukevat VÖLJYSSÄ GAS-menetelmän mukaisten tavoitteiden saavuttamista. Tämä keskustelu käydään mieluiten HOKS-neuvottelujen yhteydessä. VÖLJYSSÄ-valmentaja kirjaa VÖLJYSSÄ-valmennuksen sovitut toiminnot opiskelijan HOKS-dokumentaatioon kohtaan ”Erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen menetelmät ja palvelut”.

Hankkeen aikana valmennuksen tavoitteena ei ole tuottaa opiskelijalle opintosuorituksia. Kuitenkin, mikäli valmennuksen aikana opiskelija saavuttaa osaamista, tulee se jatkossa arvioida yhteistyössä opiskelijan toimijoiden kanssa Ammattiopisto Luovin normaalien arviointikäytänteiden mukaisesti. Ennen valmennuksen aloittamista toimijoiden onkin hyvä keskustella valmennuksen toteuttamisesta sekä jakaa yhteinen ymmärrys siitä, että valmennus on ensisijaisesti opiskelijan opintojen edistymistä tukeva toimintamuoto, ei osaamispidetavoitteista opiskelua.

Kaavio 2. VÖLJYSSÄ-valmennuksen menetelmät.

VÖLJYSSÄ-valmennus moniammatillisena yhteistyönä

Kaavio 3: Oheinen malli havainnollistaa valmennuksen integroitumista osaksi oppilaitoksen arkea.

3.1. Työelämälähtöiset menetelmät

”Työelämälähtöisyydellä tarkoitetaan oppimista, joka kantaa nykyistä työelämää pidemmälle tukien kykyä oppia uutta työelämän muuttuvien tarpeiden mukaan (Kelo ja muut 2012, 4).”

Työelämälähtöisyyden käsitettä ei ole virallisesti määritelty, joten sen sisältö vaihtelee hieman sen mukaan, kuka asiasta puhuu ja missä yhteydessä. VÖLJYSSÄ-hankkeessa työelämälähtöisyydellä tarkoitetaan kuitenkin sellaista toimintaa, jolla pyritään tukemaan vaativan erityisen tuen opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia työelämässä toimimiseen ja työllistymiseen sekä opiskelun aikana että valmistumisen jälkeen.

Työelämälähtöiselle VÖLJYSSÄ-valmennukselle on ominaista arvioida ja jopa kyseenalaistaa työelämän toimintamalleja tavoitteena niiden kehittäminen ja uudistaminen. Konkreettista työelämäyhteistyötä työelämäedustuksen kanssa tehdään aktiivisesti, sillä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on tärkeää vastata työelämän ajankohtaisiin tarpeisiin. Vain siten voidaan tarvittaessa myös ”täsmävalmentaa” opiskelijoita työelämän muuttuvien tarpeiden mukaisesti ja näin tukea vaativan erityisen tuen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta muuttuvilla työmarkkinoilla.

Kuva 6. Ammattiosaaajan työkykypassitodistuksen jako.

Työelämälähtöisessä oppimisympäristössä opiskelija voi vahvistaa työelämätaitojaan aidossa tai aitoa vastaavassa tilanteessa ja ympäristössä. Oppimisympäristöinä voivat olla oppilaitoksen ulkopuoliset yritykset, Nuorten pajakeskus tai esimerkiksi oppilaitoksen oma ravintola tai asuntola. Tärkeintä on, että oppimisympäristössä voi yhdessä alan toimijoiden ja mahdollisten asiakkaiden kanssa harjoitella turvallisesti, monipuolisesti ja valmentajan tukemana työelämätaitoja. Työelämälähtöistä toimintaa ovat myös erilaiset työelämäsimulaatiot sekä yritysvierailut ja opintokäynnit.

Ohjaaminen, valmentaminen ja tutorointi ovat menetelmiä, joita suositetaan työelämälähtöisessä toiminnassa. VÖLJYSSÄ-valmennuksessa valmentaja työskentelee työpaikoilla yhdessä valmennettavien kanssa ja vastaa yksilöllisiin ohjauksen sekä tuen tarpeisiin näin välittömästi.

Opiskelijat ovat koko hankkeen ajan vahvistaneet työelämätaitojaan VÖLJYSSÄ-valmennuksessa eri työpaikoilla. Elokuussa 2020 käynnistyi yhteistyö S-market Tuirassa, jossa opiskelijat harjoittelevat kaupan alan avustavia tehtäviä, kuorman purkua ja hyllytystä. Aleniuksen puutarhalla työelämäyhteistyö alkoi huhtikuussa 2021. Siellä harjoiteltavina työtehtävinä ovat olleet puutarhan piha-alueiden hoito sekä taimien huolto. Ikäihmistien palveluasumisyksikkö Onnenrinteen kanssa VÖLJYSSÄ-valmennusyhteistyö käynnistyi elokuussa 2021. Valmennukseen on kuulunut erilaisten hoiva-avustajan työtehtävien harjoittelu, kuten avustaminen ruokailussa, lukeminen vanhuksille, viherkasvien hoito ja virkistystoiminnan järjestäminen valmentajien tukemana. Opiskelijat ovat harjoitelleet myös pyykki- ja astiahuollossa toimimista. Oulun kaupungin nuorten työpajan kanssa yhteistyö alkoi elokuussa 2021 puhtaanapitopajatyöskentelyllä. Työtehtäviin kuuluu päivittäissiivousta, kausiluontoista siivousta sekä tekstiilihuoltoa. Opiskelijat pääsevät harjoittelemaan siivousmenetelmiä sekä käyttämään siivouskoneita ja -laitteita.

Konkreettisen työelämätaitojen harjoittelun rinnalla valmennettavien työelämätaitoja vahvistetaan monipuolisesti myös teorian tasolla. Tästä esimerkkinä ovat muun muassa Duunitaituri-pienryhmät, joissa keskitytään VÖLJYSSÄ-valmentajien ohjauksella oman sähköisen osaamisen kansion rakentamiseen sekä sosiaalisen median hyödyntämiseen työnhakuun ja työelämässä verkostoitumiseen liittyen. Työelämä tietouden vahvistamista tukevat myös valmennuksessa toteutetut ”Tutkinnot tutuksi” -virtuaaliohjaukset, joissa yhteistyössä opinto-ohjaajien kanssa tutustutaan Luovi Oulun ja Luovi Muhoksen koulutusaloihin, niiden sisältöihin ja työllisyysnäkyymiin. Lisäksi työelämälähtöistä toimintaa ovat esimerkiksi ”Tietoisku duunista” -tuokiot, joissa nuorten työntekijöiden kertomana kuullaan heidän kokemuksiaan eri ammattialojen työtehtävissä työskentelystä. VÖLJYSSÄ-valmentajat organisoivat myös kevättalvella kesätöihin liittyvän infon yhdessä työelämäkoordinaattorin kanssa sekä infon jatkumona ”kesätyöhakujelpin”, jossa valmentajat ohjaavat henkilökohtaisesti opiskelijoita kesätöiden hakuprosessissa.

Erityisen mielenkiintoisena työelämälähtöisyyttä tukevana ryhmätoimintana hankkeessa on koettu Ammattiosaajan työkykypassi -menetelmän pilotointi Luovi Oulussa. Ammattiosaajan työkykypassilla vaikutetaan opiskelijoiden hyvinvointikäyttäytymiseen. Tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoja, taitoja ja motivaatiota huolehtia omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan opiskelun aikana ja sen jälkeen niin, että työhyvinvoinnin ylläpitäminen on osa elämäntapaa. (työkykypassi.fi). Kokemukset Ammattiosaajan työkykypassin suorittamisesta ovat olleet niin positiivisia, että tavoitteena on jatkossa saada kokonaisuus osaksi Luovin opiskelijoiden YTO-valinnaisopintoja.

Oheisessa taulukossa havainnollistetaan työelämälähtöisten menetelmien sisältöjen integrointumista tutkinto- ja VALMA-opintojen arkeen. Hankkeen aikana käytössä ovat olleet vuoden 2019 toteutussuunnitelmat.

Taulukossa oleva linkki johtaa suoraan VÖLJYSSÄ-materiaalipankkiin, josta käyttämiämme materiaaleja pääsee testaamaan ja muokkaamaan omiin tarpeisiin soveltuviksi.

Työelämälähtöiset menetelmät

Materiaalit

Tutustu materiaaleihin osoitteessa luovi.fi/voljyssa.

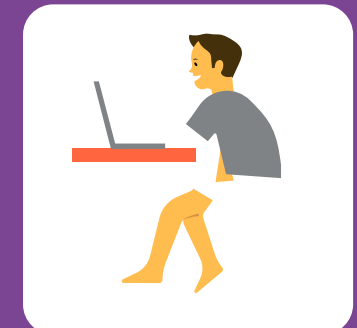

- Työvaltainen opiskelu pienryhmässä VÖLJYSSÄ-valmentajan tukemana oppilaitoksen ulkopuolisessa työpaikassa, ryhmän tarpeiden mukaisesti räätälöity ratkaisu
- Ammattiosaajan työkykypassi
- Duunitaituri -sähköisen osaamisen kansion malli
- Tutkinnot tutuksi -tuokioiden materiaali
- Tietoisku duunista -materiaali
- Kesätyöinfo-materiaali
- Työelämäkoordinaattorin kesätyöinfo 2021
- VÖLJYSSÄ-kesätyöinfo 2021
- Työelämälähtöinen yksilövalmennus opiskelijan tarpeiden mukaisesti

Valinnaistet YTO-osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Työelämä tutuksi, 3 osaamispistettä, valinnainen L
- Työelämässä toimiminen, 0–3 osaamispistettä, valinnainen

VALMA-koulutuksen osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Ammatilliseen koulutukseen orientoituminen ja työelämän perusvalmiuksien hankkiminen, 0-10 osaamispistettä -> Työelämään, ammatteihin ja työpaikalla järjestettävään koulutukseen perehtyminen
- Työpaikalla järjestettävään koulutukseen valmentautuminen, 0-20 osaamispistettä

Kaavio 4. Työelämälähtöiset menetelmät.

3.2. Luovat menetelmät

VÖLJYSSÄ-hankkeessa on kehitetty ja pilotoitu monipuolisesti luovia menetelmiä tavoitteena paitsi lisätä opiskelijoiden hyvinvointia myös vahvistaa osallisuutta sekä emotionaalista kiinnostumista oppilaitokseen.

Ollakseen oman elämänsä ja oppilaitosyhteisön subjekti, opiskelijan tulee uskoa omaan toimijuuteensa. Jos opiskelijan opinnot ovat vaarassa keskeytyä tai elämässä on ylipäänsä haasteita, jotka vaikuttavat opiskeluhyvinvointiin, voi olla vaikea nähdä tarjolla olevia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia.

Luovassa toiminnassa opiskelija saa etäisyyttä arjen haasteisiinsa, uudenlaisia näkökulmia elämäänsä sekä merkityksellisyyden ja onnistumisen kokemuksia. Valmennuksen luovilla menetelmillä pyritään mahdollistamaan opiskelijalle ympäristö, jossa omaa elämäntarinaa on

mahdollista muovata vuorovaikutuksessa omiin tunteisiin ja kokemuksiin sekä toisiin ihmisiin.

Hankkeen luovassa pienryhmätoiminnassa hyödynnetään Luovan ryhmäprosessin mallia, jonka ovat kehittäneet Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokra ja Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallisen kehittämiss-hankkeen (SOSKU) Metropolian osahanke Elämäni sävelet osana Sokra- ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Mallin mukaisesti luovan ryhmätoiminnan vaiheet ovat: **virittäytyminen, etäännyttäminen, sanoittaminen, jakaminen sekä palaute ja hyväksyntä**. Prosessissa syntyvä luova virittäytyminen auttaa etääntymään omista kokemuksista. Sen jälkeen kokemuksia sanoitetaan niin sanoin, kuin muun luovan tuotoksen muodossa.

Kuva 7. Luovasti yhdessä -toimintakerta.

Kokemusten reflektointi turvallisessa pienryhmässä ja VÖLJYSSÄ-valmentajien tukemana luo osallistujille kokemuksen itsestä hyväksyttynä ja tärkeänä osana ryhmää. Kokemusten reflektointi auttaa myös näkemään oman elämäntarinan uudessa valossa ja avaa näkymiä vaihtoehtoihin, joilla on mahdollista rakentaa oman näköistä arkea ja tulevaisuutta.

VÖLJYSSÄ-valmennuksessa käytetään luovan toiminnan tukena esimerkiksi erilaista kuunneltavaa musiikkia, runoja, valokuvia ja kuvakortteja, liikkumista ja retkeilyä, luontoympäristöjä ja luonnonmateriaaleja, käden taitoja, musisointia sekä mielikuvatyöskentelyä ja ohjattuja rentoutuksia.

Työskentely toteutetaan kahden Luovasti yhdessä -pienryhmän kanssa, joissa molemmissa eri alojen opiskelijat työستävät ennalta sovitun teeman mukaisesti kuvin ja sanoin ajatuksiaan ja tunteitaan. Luovasti yhdessä -ryhmässä ei ole

tärkeää se, kuinka taitava piirtäjä tai kirjoittaja opiskelija on. VÖLJYSSÄ-valmentaja kertoo heti pienryhmätoiminnan aluksi, ettei ryhmän tavoitteena ole timantiksi hiottu lopputulos vaan matka, joka etenee kokemusten ja niiden reflektoinnin kautta. Prosessin tarkoitus on rikastaa koko pienryhmän yhteistä elämis- ja kokemismaailmaa sekä ennen kaikkea vahvistaa emotionaalista kiinnittymistä oppilaitosyhteisöön.

Oheisessa taulukossa havainnollistetaan työelämälähtöisten menetelmien sisältöjen integrointumista tutkinto- ja VALMA-opintojen arkeen. Hankkeen aikana käytössä ovat olleet vuoden 2019 toteutussuunnitelmat. Taulukossa oleva linkki johtaa suoraan VÖLJYSSÄ-materiaalipankkiin, josta käyttämiämme materiaaleja pääsee testaamaan ja muokkaamaan omiin tarpeisiin soveltuviksi.

Luovat menetelmät

Materiaalit

Tutustu materiaaleihin osoitteessa luovi.fi/voljyssa.

- Luovasti yhdessä -pienryhmätoiminta
- MunReitin yksilöharjoitteista soveltuvat materiaalit
- Virtuaalirentoutukset
- Progressiivinen rentoutus
- Virtuaaliset taidetuokiot
- Opintokamun improvisaatioharjoitukset
- Lemmikkipäivä

Valinnaistet YTO-osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Taide ja luova ilmaisu, 0–3 osaamispistettä, valinnainen

VALMA-koulutuksen osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Osallisuuden ja käytännön taitojen vahvistaminen, 0–20 osaamispistettä

Kaavio 5. Luovat menetelmät

3.3. Arjentaiteja ja hyvinvointia vahvistavat menetelmät

Opiskeluarki edellyttää mitä moninaisempia taitoja. Tarvitaan tietoa ja taitoa terveydestä, turvallisuudesta ja ihmissuhteista, liikkumisesta ja liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta sekä oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta, jotka kaikki vaikuttavat myös kestäväan elämäntapaan. VÖLJYSSÄ-valmennuksessa halutaan tukea opiskelijoiden luottavaisuutta tulevaisuuteen.

Valmennus ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Opiskelijaa kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä hyvinvointia. Toimintamuotoina valmennuksessa ovat muun muassa arjentaiteiden ohjatut virtuaalituokiot sekä yksilövalmennukset, joissa keskitytään konkreettisesti harjoittelemaan valmennettavan kanssa esimerkiksi pyykin pesemistä tai oman viikkobudjetin laadintaa.

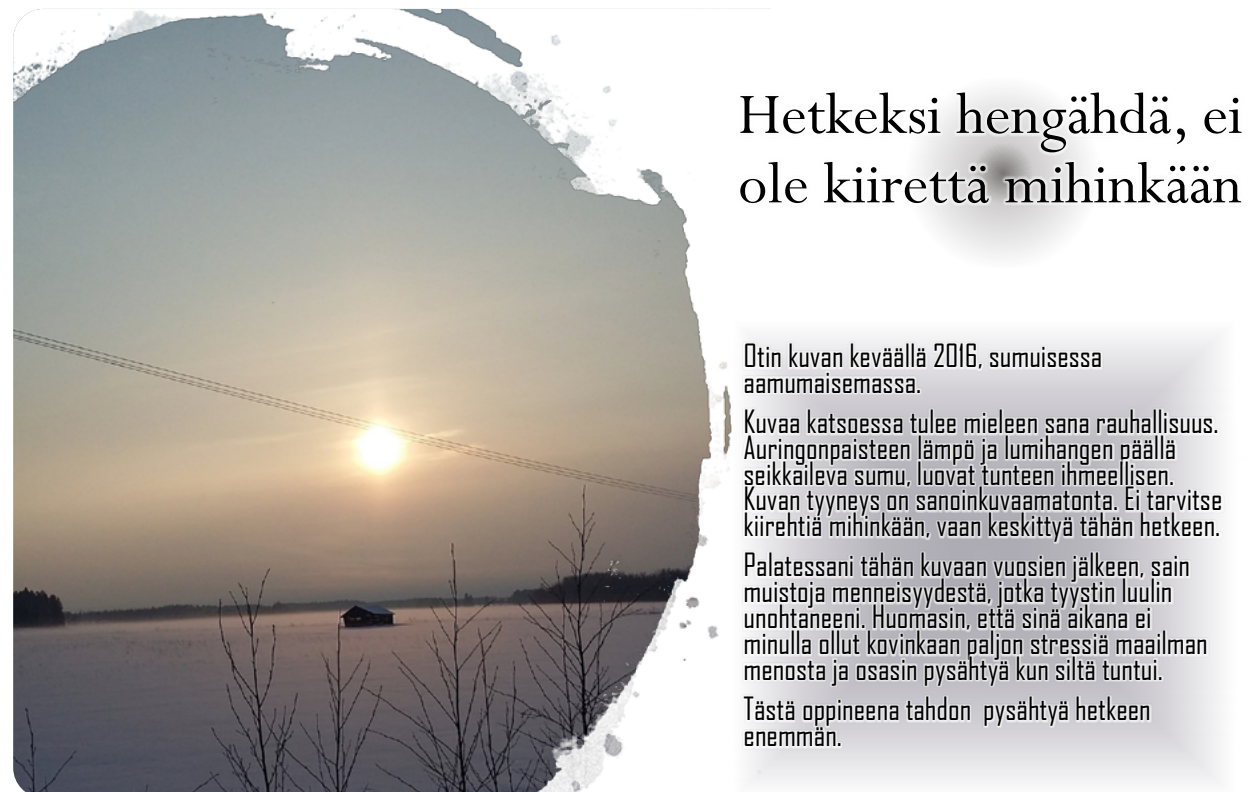
Opiskelijat saavat mahdollisuuden arjentaiteiden valmennuksessa kehittää myös tunnetaitojaan

sekä sosiaalisia taitojaan ohjatuissa pienryhmissä. Pienryhmämenetelmänä valmennuksessa käytetään muun muassa HEVARI – henkilökohtaista voimavaravalmennusta, sekä Elämäntaitokurssia ja muita vuorovaikutustaitoja tukevia toimintamuotoja. Yksilövalmennuksissa keskeinen työskentelymuoto on ollut kiireetön, opiskelijan tarpeisiin vastaava pedagoginen tukikeskustelu.

Valmennuksessa opiskelijat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtien eri tilanteissa, myös oppilaitoksen ulkopuolisissa työpaikoissa. Heitä ohjataan ennakkoimaan vaara- ja ongelmatilanteita sekä toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti. Valmennuksessa harjoitellaan tunnistamaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit sekä suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan. Tähän tarkoitukseen hankkeessa on kehitetty yhteistyössä Luovin opintopsykologi Takalan ja Turvallinen Oulu -hankkeen hankepäällikkö Ylimäen kanssa Turvataitomateriaali, jota on pilotoitu yli kahdessakymmenessä opiskelijaryhmässä kevään 2021 aikana. Materiaali löytyy kokonaisuudessaan hankkeen sivuilta osoitteesta luovi.fi/voljyssa.

Oheisessa taulukossa havainnollistetaan työelämälähtöisten menetelmien sisältöjen integrointumista tutkinto- ja VALMA-opintojen arkeen. Hankkeen aikana käytössä ovat olleet vuoden 2019 toteutussuunnitelmat.

Taulukossa oleva linkki johtaa suoraan VÖLJYSSÄ-materiaalipankkiin, josta käyttämiämme materiaaleja pääsee testaamaan ja muokkaamaan omiin tarpeisiin soveltuviksi.

Arjentaiteja ja hyvinvointia vahvistavat menetelmät

Kuva 8. Mitä elämä olisi ilman tunteita? Opiskelijan näkemys Henkilökohtaisen voimavaravalmennuksen tehtävästä.

Kaavio 6. Arjentaiteja ja hyvinvointia vahvistavat menetelmät.

3.4. Realistista opiskelijaidentiteettiä ja minäkuvaa vahvistavat menetelmät

Suomen mielenterveys ry:n Mieli -sivustolla todetaan identiteetistä seuraavaa: "Identiteetillä tarkoitetaan kaikkea sitä, millaiseksi ihminen käsittää itsensä. Tähän liittyy keskeisesti myös yksilön käsitys omasta arvostaan. Hyvään itse-tuntemukseen perustuva identiteettikokemus voi olla merkittävä voimavara, mutta identiteetti voi myös olla haaste hyvinvoinnille, jos se rakentuu esimerkiksi kielteiseksi koettujen ominaisuuksien ympärille. Käsityksemme siitä, millaisia olemme, vaikuttaa usein myös toimintaamme ja käyttäytymiseemme. Tämän vuoksi onkin tärkeää tiedostaa, millaisista ominaisuuksista ja osa-alueista identiteetti muodostuu".

Identiteetissä on sekä henkilökohtainen että sosiaalinen puoli. Henkilökohtainen identiteetti erottaa meidät muista yksilöistä ja tekee meistä ainutlaatuisia. Sosiaalinen identiteetti liittyy tarpeeseen kuulua ja samaistua johonkin ryhmään, kuten kulttuuri-, harrastus- tai opiskelijaryhmään. Opiskelijat ovat useimmiten elämänvaiheessa, jossa he ovat irrottautumassa lapsuuskodistaan ja vanhasta peruskouluvuosien kaveripiiristään. Samalla kun he sopeutuvat

uuteen opiskelijayhteisöön ja kenties kokonaan uuteen kaupunkiin, he rakentavat pala palalta myös nuoren aikuisen identiteettiään. Uusissa olosuhteissa heidän on täytettävä aivan erilaisia odotuksia kuin kotona lapsen ja koululaisen roolissa. On hyvä tiedostaa, miten ja millaisten ryhmien kautta omaa identiteettiään rakentaa. VÖLJYSSÄ-valmennuksessa mahdollistetaan se, että pedagogisen tuen, ohjatun vertaisryhmätoiminnan sekä itsetutkiskelun kautta opiskelija voi rakentaa ja kehittää omaa sosiaalista identiteettiään läpi opiskeluvuosien.

Valmennuksessa törmäytämme turvallisessa ja ohjatussa ympäristössä eri alojen opiskelijoita toisiinsa ja mahdollistamme kaikille yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemukset, mikä puolestaan vahvistaa oppilaitoksen positiivista me-henkeä. Kaikilla ihmisillä on tarve tuntea, että heillä on paikkansa ympäröivässä yhteisössä ja yhteiskunnassa ja että heitä tarvitaan. Kun nuori otetaan alusta saakka positiivisella ja lämpimällä otteella osaksi opiskelijayhteisön arkea, hänen opiskelijaroolinsa selkiytyy. Tyydytystä tuottavat, omaan tahtoon perustuvat roolit vahvistavat luontevasti minäkuvaa ja selkeyttävät identiteettiä.

Kuva 9. Rentoutuskerta.

Oheisessa taulukossa havainnollistetaan työelämälähtöisten menetelmien sisältöjen integroimista tutkinto- ja VALMA-opintojen arkeen. Hankkeen aikana käytössä ovat olleet vuoden 2019 toteutussuunnitelmat.

Taulukossa oleva linkki johtaa suoraan VÖLJYSSÄ-materiaalipankkiin, josta käyttämämme materiaaleja pääsee testaamaan ja muokkaamaan omiin tarpeisiin soveltuviksi.

Realistista opiskelijaidentiteettiä ja minäkuvaa vahvistavat menetelmät

Materiaalit

Tutustu materiaaleihin osoitteessa luovi.fi/voljyssa.

- Turvataitotunnit yhteistyössä Turvallinen Oulu hankkeen ja Luovin opintopsykologin Sari Takalan kanssa
- Jännittäjäryhmä 1–3 /22 yhteistyössä Oulun kaupungin etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa
- Opintokamu, toteutus pienryhmässä
- Hevari, henkilökeskeinen voimavaravalmennus
- Nyyti ry:n elämäntaitokurssi
- MunReitti-materiaali
- Yksilövalmennus opiskelijan tarpeiden mukaisesti
- Erilaiset rentoutumismenetelmät
- Progressiivinen rentoutus
- Ihmeperhonen
- VETOVOIMALA-kortit
- Syke - syventävän keskustelun kortit
- Huomaa hyvä -toimintakortit
- Vahvuuskortit
- Myönteistäjät-kortit
- Hyvän mielen treenivihko (Mieli, Suomen mielenterveys ry)

Valinnaistet YTO-osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Valinnaisten YTO osa-alueiden osaamistavoitteet, joihin valmennukset integroituvat
- Opintokamu, 2 osaamispistettä, valinnainen

VALMA-koulutuksen osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Ammatilliseen koulutukseen orientoituminen ja työelämän perusvalmiuksien hankkiminen, 0-10 osaamispistettä -> opiskelijan itsetuntemus oppimisen tukena

Kaavio 7. Realistista opiskelijaidentiteettiä ja minäkuvaa vahvistavat menetelmät.

3.5. Osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisesti kestävä tulevaisuutta tukevat menetelmät

Osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin (Isola ja muut, 2017). Osallisuus on suomen kielen sanana monikerroksinen, mutta siinä missä englannin capability viittaa toimintaan eli kykenemiseen ja tavoittelemiseen, suomen kielen osallisuus on myös olemista ja kiinnittymistä niihin voimavaroihin, joita toimintaan tarvitaan.

Yhteisöllisyydelle ei myöskään ole yhtä ainoaa määritelmää. Tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan sujuvaa yhdessä tekemistä ja toimimista, jonka tuloksena syntyy jotain uutta. Oppilaitoksessa yhteisöllisyys lähtee omasta opetusryhmästä ja laajenee vähitellen kattamaan koko oppilaitosyhteisöä. Hyvin toimivaan yhteisöön pääsee uusikin osallistuja mukaan sujuvasti. Yhdessä saadaan tehtyä merkittäviä muutoksia.

VÖLJYSSÄ-hankkeessa olemme osallistaneet opiskelijat mukaan toimintamme suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen heti hankkeen alkumetreiltä lähtien. Opiskelijanäkökulmaa ja tuoretta ideointia VÖLJYSSÄ-arkeen tuo kuudesta, eri alojen opiskelijoista koostuva VARJO-OHJAUSRYHMÄ, joka kokoontuu parin kuukauden välein yhteiseen ideariiheeseen VÖLJYSSÄ-valmentajien kanssa. VARJO OHRY:n nuoret toimivat siten eräänlaisena valmennuksen opiskelijälähtöisyyden laaduntarkkailijoina. He osallistuvat myös toiminnan toteutukseen olemalla mukana VÖLJYSSÄ-teemapäivissä, avoimissa ovissa tai vaikkapa hankkeen virtuaalisesti toteutettavissa, teemallisissa live-lähetyksissä. VARJO-OHRY:läiset vievät aktiivisesti viestiä tarjoamastamme valmennuksellisesta tuesta opiskelijakavereilleen ja toisaalta tuovat viestiä meille toimijoille tuen ja ohjauksen tarpeista. VARJO-OHRY:n toimijoiden rinnalla yhteistyö Luovi Oulun opiskelijavaikuttajien kanssa on mahdollistanut paitsi laajamittaisen tapahtumien ja tempausten toteuttamisen myös ennen kaikkea sen, että toiminta on tavoittanut entistäkin paremmin kohderyhmänsä.

Kuva 10. Luovi Racing -ryhmäytys.

Sekä opiskelijavaikuttajien että VÖLJYSSÄ-valmennuksen tavoitteena on oppilaitos, jossa kenenkään ei tarvitsisi joutua kokemaan yksinäisyyden tai ulkopuolisuuden tunteita.

Sosiaalisesti kestävä kehityksen ideologian mukaisesti pyrimme VÖLJYSSÄ-valmennuksella vähentämään opiskelijoiden eriarvoisuutta hyvinvoinnissa, terveydessä ja osallisuudessa. Vaikka hankkeen kohderyhmää ovatkin ensisijaisesti VALMA- ja tutkinto-opiskelijat, tarjoamme myös Luovi Oulun kaikille opiskelijoille suunnattuja toimintoja, joilla pyrimme toimintamahdollisuuksien oikeudenmukaiseen jakautumiseen ja yksilön vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseen. Oppilaitoksen sosiaalisesti kestävä kehityksen

vahvistaminen sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden mahdollistaminen kiinnittävät opiskelijan oppilaitokseen. Häppärin ja Pulkisen pro gradu-tutkimuksen mukaan tämä vähentää opintojen keskeyttämisriskiä merkittävästi.

Oheisessa taulukossa havainnollistetaan työelämälähtöisten menetelmien sisältöjen integrointumista tutkinto- ja VALMA-opintojen arkeen. Hankkeen aikana käytössä ovat olleet vuoden 2019 toteutussuunnitelmat. Taulukossa oleva linkki johtaa suoraan VÖLJYSSÄ-materiaalipankkiin, josta käyttämiämme materiaaleja pääsee testaamaan ja muokkaamaan omiin tarpeisiin soveltuviksi.

Osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisesti kestävä tulevaisuutta tukevat menetelmät

Materiaalit

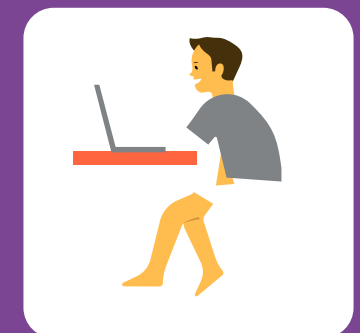
Tutustu materiaaleihin osoitteessa luovi.fi/voljyssa.

- Luovi Racing -ryhmäytymisen teemaviikot elokuussa 2021
- MunReitin ryhmäharjoitteista soveltuvat materiaalit
- VÖLJYSSÄ 12 tunnin yhteisöllinen pelitapahtuma
- Kupit kiertoon, vaatteet vaihtoon – yhteisöllinen kierrätystapahtuma
- Kestävä tulevaisuusteeman mukainen virtuaaliohjausmateriaali
- Yhteiset tapahtumat, retket ja toimintapäivät

Valinnaistet YTO-osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Taide- ja luova ilmaisu, 0-3 osaamispistettä, valinnainen
- Opintokamu, 2 osaamispistettä, valinnainen
- Työelämässä toimiminen, 0-3 osaamispistettä, valinnainen

VALMA-koulutuksen osa-alueet, joihin valmennukset integroituvat

- Osallisuuden ja käytännön taitojen vahvistaminen, 0–20 osaamispistettä

Kaavio 8. Osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisesti kestävä tulevaisuutta tukevat menetelmät.

4. LOPUKSI

”VÖLJYSSÄ”, tai kuten me oululaiset sanomme, ”VÖLIJYSSÄ”, tarkoittaa jossakin asiassa mukana olemista henkisesti tai fyysisesti. Kun joku sanoo sinulle ”tuukko nää völijiyn?”, se tarkoittaa, että hän haluaa sinut mukaansa ja osaksi yhdessä tekemistä, olemista tai toimintaa.

Me VÖLJYSSÄ-valmentajat olemme hankkeen aikana kysyneet kymmeniltä opiskelijoiltamme ”tuukko nää VÖLIJYSSÄ?” ja iloksemme vastaus on ollut useimmiten myönteinen. Erityisen tyytyväisiä olemme silloin, kun opiskelija itse tai hänen toimijansa ovat tiedustelleet, onko ”VÖLIJYSSÄ” tiliä. Jos kaikki ovat VÖLJYSSÄ, yksinäisyyttä ei koeta ja oppilaitoksessa vallitsee aito osallisuuden ja yhteisöllisyyden ilmapiiri. Toimivasta yhteisöstä ei haluta nopeasti pois ja näin opintojensa keskeyttävien opiskelijoiden määrä vähenee prosessin luonnollisena lopputulemana.

Yhteisöllisyyttä ei rakenneta hetkessä eikä yksin. Hankkeemme suurin voimavara on innostunut ja yhteistyökykyinen työyhteisö sekä ennen kaikkea opiskelijamme, jotka ovat rohkeasti ja luottavaisin mielin lähteneet rakentamaan kanssamme aivan uudenlaista toimintamallia toisen asteen koulutuksen keskeyttämisriskin poistamiseksi. Yhteinen matkamme on ollut mielenkiintoinen ja antoisa oppimiskokemus myös meille VÖLJYSSÄ-valmentajille.

Lämmin kiitos teille kaikille. Yhteisö on todellakin vielä enemmän kuin osiensa summa!

Henna Ijäs
Maria Halijoki

Kuva 11. Maria Halijoki ja Henna Ijäs.

5. LÄHDELUETTELO JA LIITTEET

5.1. Lähdeluettelo

Ammattiosaajan työkykypassi, <https://www.tyokykypassi.fi/> (luettu 3.6.2021)

Berger, J., Blomberg, S., Fox, C., Dibb, M., Hollis, R. (1974). Ways of seeing. London. The British Broadcasting Corporation (BBC).

Halkola, U. (2019). Spectrokortit terapiassa ja ohjauksessa. Opas valokuvakorttien käyttöön. 4. painos. Painosalama, Turku.

Halkola, U. (2009). Symboliset valokuvat terapeutin apuvälineenä. Teoksessa Halkola, Ulla; Mannermaa, Lauri; Koffert, Tarja; Kolu Leena (toim.) Valokuvan terapeutin voima. Duodecim, Helsinki.

Heikkinen, J., Häkkinen, S., Ijäs, H., Karvonen, J., Kiiskilä, J., Larvi, T., Merentie, M., Mäntykivi, K., Nykänen, M., Sauvola, M., Seppälä, E., Veivo, L., Välimäki, K., MunReitti Reittiopas (2012). Joutsen Median Painotalo Oy. Saatavilla: https://luovi.fi/wp-content/uploads/2016/03/munreitti_matkaopas_www.pdf (luettu 28.4.2021)

Huhtinen-Hildén, L. & Isola, A. (2018) Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikillisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä. Metropolia Ammattikorkeakoulu 2018. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152798/2018_huhtinen_hilden_lamppu_odottamattomia_aarteita_ERILLISJULKAISU.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 12.6.2021)

Häppäri, S., Pulkkinen, S., (2020) Yksinäisyyden, koulun keskeyttämisriskin sekä emotionaalisen kouluun kiinnittymisen väliset yhteydet toisen asteen opiskelijoilla. Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/70057/URN%3aNB%3afi%3ajyu-202006184268.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 7.6.2021)

Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 24.5.2021)

Kelo, M., Haapasalmi, P., Luukkanen, M. & Salonheimo, T., (2012). Kohti työelämälähtöistä oppimista. Työelämäyhteistyön kehittämishaasteet terveys- ja hoitoalalla. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos-artikkelit 2/2012.

Kiresuk T.J. & Smith A., Cardillo J.E. (1994) toim. Goal Attainment Scaling. Applications, theory, and measurement. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Mattila, M. (2019). Tarinoita taivaanrannalta. Pelikorttien designin historia. Saatavilla: https://mattimattila.fi/pelikorttien_designin_historia.html (luettu 26.9.2021)

Motivoiva toimintatapa / motivoiva haastattelu, <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoisuus/paihde-tyon-menetelmat-ja-koulutus/motivoiva-toimintatapa-motivoiva-haastattelu> (luettu 17.6.2021)

RUORI-arviointimenetelmä, <https://luovi.fi/luovi-kumppanina/ruori-arviointimenetelma/> (luettu 12.8.2021)

SMART-kriteerit, <https://fi.wikipedia.org/wiki/SMART-kriteerit> (luettu 30.5.2021)

Sukula, S., Vainiemi, K., Laukkala, T. (2015). GAS Menetelmästä sovellukseen. Juvenes Print, Tampere.

Suomen mielenterveys ry:n Mieli -sivusto, <https://mieli.fi/> (luettu 19.8.2021)

Walker, J. (2008). The visuals therapeutic images. A guide for therapists. Toronto, Canada

5.2. Liitteet

Liite 1 (sivu 37): VÖLJYSSÄ Opintojen keskeyttämisen ennakointi -lomake

Liite 2 (sivu 38-41): GAS-tavoitteiden asettelulomake VÖLJYSSÄ

Liite 3 (sivu 42): Opinnoissa jaksamisen huoneentaulu

Liite 4 (sivu 43): VÖLJYSSÄ-huoneentaulu

Opintojen keskeyttämisen ennakointi

Lomakkeen taustatiedot

Ohjauskeskusteluun osallistuva: hakija opiskelija

Nimi:

Koulutusala:

Haastattelija:

Kyllä Ei Lisätietoa

Hakijan nykytilanne

1. Onko hakijalla/opiskelijalla aiemmin keskeytyneitä opintoja? Jos on mitä?
2. Onko hakija/opiskelija hakenut yleisessä yhteishaussa?
3. Pääsikö hakija/opiskelija 1. hakutoiveen mukaiseen ohjauskeskusteluun/opiskelupaikkaan?

Motivaatio ja vahvuudet

4. Onko hakijalla/opiskelijalla riittävästi voimavaroja tällä hetkellä päätoimiseen opiskeluun?
5. Onko hakijalla/opiskelijalla selkeitä opiskeluun liittyviä mielenkiinnonkohteita? Jos on, niin mitä?
6. Onko hakijalla/opiskelijalla kokemusta työelämästä? Esim. tet-, koso-jaksot, kesätyöt?

Koulunkäyntiin/opiskeluun liittyvät aiemmat kokemukset

7. Onko hakijalla/opiskelijalla nykyisessä opinnoissa kavereita?
8. Onko hakija/opiskelija kokenut koulukiusaamista?
9. Onko hakijalle/opiskelijalle laadittu aiemmissa opinnoissa HOKS/HOJKS? Miten sitä on toteutettu?

Vaativan erityisen tuen peruste

10. Onko hakijalla/opiskelijalla haasteita elämänhallinnassa; vuorokausirytmä, säännöllinen ruokarytmi, rahankäyttö, päihteet, vapaa-aika? Jos, niin missä?
11. Onko hakijalla/opiskelijalla todettu oppimisvaikeuksia? Jos on niin miten ne ilmenevät opinnoissa?
12. Onko hakijalla/opiskelijalla säännöllistä hoito- tai kuntoutuskontaktia? Jos on, mikä?

Lähde: Nuorisobarometri, 2020; Pro gradu -tutkielma, Jyväskylä, 2020.

Muuta huomioitavaa:

Päätavoite

VÖLJYSSÄ GAS-tavoitteiden asettelu

Omat tavoitteeni

Päivämäärä:

Nimi:

Koulutusala:

Ajalla: -

Välitavoite 1.

Miten tavoitteeni toteutuu arjessa?

Asteikko	Väliarviointiin päivämäärä	Loppuarviointiin päivämäärä
Selvästi odottamaani matalampi		
Jonkin verran odottamaani matalampi		
Tavoitetaso		
Jonkin verran odottamaani korkeampi		
Selvästi odottamaani korkeampi		

Näin jaksat opinnoissasi

- Tutustu opiskelukavereihisi.
- Opiskele ryhmässä.
- Kysy rohkeasti apua.
- Muista kuunnella itseäsi ja omia tarpeitasi.
- Pidä taukoja.
- Muista käydä ulkona.
- Muista syödä ja juoda.
- Tee iloa tuottavia asioita.
- Ole ylpeä osaamisestasi.

Omat muistiinpanot

[illegible]

Omat muistiinpanot

[illegible]

Omat muistiinpanot

[illegible]

